ئاي نۇرىنى ئېتەك بىلەن
يېپىپ بولمايدۇ

ھەقىقەت ئېگىلىدۇ،
سۇنمايدۇ

شەرقىي تۈركىستان تارىخى ساختىلاشتۇرۇلمىسۇن!

تۇرپان تارىخىنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتى
خىتاينىڭ يالغان نۇپۇس سىياسىتىگە
بېرىلگەن چوڭ زەربە

مەخسۇس سان

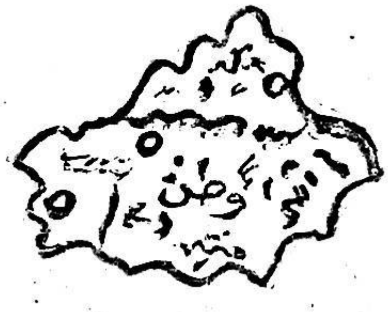

شرقی ترکستان آوازی   سېنتەبىر   1990

تەھرىراتتىن

خىتاي خىيانەتكارلىرى مۇشۇ يىل 7-ئايدا شەرقىي تۈركىستان بويىچە 4-قېتىملىق نوپۇس تەكشۈرۈپ، مىللىي نوپۇسىمىزنى يەنە بىر قېتىم يوشۇرۇشقا ئۇرۇنغان ئىدى. لېكىن بۇ قېتىم مىللىي تەكشۈرگۈچىلەرنىڭ جاسارىتى نەتىجىسىدە ئۇيغۇرلارنىڭ سانى 9 مىلليونغا يېتىپ، قازاقلار 1 مىلليون 300 مىڭدىن ئېشىپ كەتكەن. بۇنى كۆرۈپ چىدىيالمىغان خىتايلار «سىستېمىلىق خاتا بولسا ئىكەن» قاباھەتلىك ھىيلە-مىكىر بىلەن بىر سانلىق قەستىنى كۆرسەتكەن. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن بىز شەرقىي تۈركىستان ئازادلىقى يولىدا ئېلان قىلىنىپ كەلگەن ھەقىقىي مىللىي نوپۇسىمىزنى يەنە بىر قېتىم ئېلان قىلدۇق. خىتاي خىيانەتكارلىرىنىڭ ھەممە بىر ھىيلىگە ئىشىنىش ئۇسۇلىغا ئۇچۇپ قالماي، ۋەتىنىمىزنىڭ ھەقىقىي نوپۇسىنى نامايىش قىلىشىمىز كېرەك.

ئەپسۇسكى، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى شۇ يىل ئاۋغۇست ئايلىرى ئۇرۇمچىدە خەلقئارا بىر يىغىن ئېچىپ: «ئىپەك يولىغا بۇ يىل 100 يىل بولدى. بۇ يولنىڭ خەلقئارا ئاچقان تۇرپان يولىنى باشلىغان... مەنكەن يالغان تارىخنى يەنە بىر قېتىم ئوتتۇرىغا سېلىپ، ئۇنى يىغىندا يەنە تۇرپانى ئوتكەن «تۇرپاننىڭ ئۆزى مەركىزى» دەپ ئېلان قىلدى. بىزنىڭ تۈرك بىز بۇ ئۇچرىغا چىققان تويىدۇر مىغا قارشى 1987-يىلى 19-فېۋرالدا يىغىن ھاياتى» گېزىتىدە ئېلان قىلىنغان دەل جۇڭگو ماقالىغا قارشى «تۇرپان تارىخىنىڭ ھەقىقىتى» سەرلەۋھىلىك ماقالىنى تۈرك تىلىغا قارشى ئېلان قىلدۇق. ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ پاك مىللىي تارىخىمىزغا قارشى ئۇزلۇكسىز تويىدۇرۇپ كەلگەن باشقا ھەرقانداق قەستلىرىگە ئۆزۈل-كېسىل زەربە بېرىشلىرى لازىم.

شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ ھەقىقىي مىللىي نوپۇسىنى جاھانغا جارى قىلىپ، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ساختا نوپۇس سىياسىتىگە ئۆزۈل-كېسىل زەربە بېرەيلى!

مۇشۇ يىل 13-ئىيۇلدىكى ئۇرۇمچىدىن ئۆتكەن خىتاينىڭ نوپۇس يىغىنى 3-قېتىملىق نوپۇس تەكشۈرۈشنى قارار قىلىپ، ئۇنى بىرىنچى يېرىم يىل ئىچىدە ئورۇنلاشنى ئېلان قىلدى. بۇنىڭ بىلەن ھەرقاچان ئۆز نوپۇسىنى ئاتوم بومبىسى ئورنىدا پوپوزا قىلىپ كەلگەن بېيجىڭ مەككارلىرى خەلقئارا يەنە بىر قېتىم نوپۇس غۇلغۇلىسى يۈرگۈزۈپ، ئومۇمىي نەتىجىسىدە خىتاي بولمىغان مىللەتلەرنىڭ نوپۇسى تۆۋەنكى ئۆزىنىڭ ئادەتتىكى يوشۇرۇش ئويۇنىنى يەنە بىر بار تەشقا سېلىشنى پىلانلىدى. بۇ مۇناسىۋەت بىلەن، شەرقىي تۈركىستان ئازادلىقى ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ كېيىنكى 200 يىللىق نوپۇس تارىخى توغرىسىدا مەخسۇس مەلۇمات تولۇپ، ئۇنى تارىخىي دۈشمىنىمىز خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بۇ قېتىمقى زەھەرلىك پىلانىغا قارشى قويۇشنى لايىق تاپتۇق.

شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئومۇمىي خىتايچە نوپۇس مەسىلىسى ئەلغا ئالىدى بىلەن ئۆزۈل-كېسىل رەددىيە بېرىپ كەتمەيدىغان بىر يالغان تويغۇسىيلە ئامىسى بار. كى، ئۇ بولسا ۋەتىنىمىزنى بىرىنچى قېتىم 1760-يىلى بېسىۋالغان چىڭ سۇلالىسى گېنرالى جاۋخۇي جاقا-جاقالىغان: خۇيگۇ (ئۇيغۇر) ئۇلكىسىنىڭ نوپۇسى 43 تۈمەن (430 مىڭ) كىشى دېگەن غايەت ساختا ئىبارىدۇر. خىتاي سىياسەتچىلىرى ھەرقاچان مۇشۇ بىر ساختا رەقەمنى ئۆزىگە دەستەك قىلىپ، بىزنىڭ نوپۇسىمىزنى 1920-يىلى 2,6 مىلليون، 1936-يىلى 3 مىلليون، 1937-يىلى 4.5 مىلليون، 1946-يىلى 6 مىلليون 800 مىڭ، 1953-يىلى بۇ سانلارنى يەنە كېمەيتىپ 4 مىلليون 800 مىڭ قىلىپ ئۆزى خالىغىنىچە كۆرسىتىپ ھەم بىزنىڭ ۋە ھەم دۇنيانىڭ كۆزىنى بوياپ كەلدى. ئۇلارنىڭ ھازىرقى 6 مىلليون دېگەن سانىمۇ مۇشۇ يالغان مەلۇماتنىڭ ئاساسىدا كۆرسىتىلىپ كېلىۋاتىدۇ.

خىتاي ساختىپەزلىرى ھازىرقى 6 مىلليون دېگەن سانى گويا ئۇلارنىڭ مەرھەمىتى بولغاندەك ئۇنى قانۇنى قىلىپ كۆرسىتىش ئۈچۈن، بوسان نەشرىياتىنىڭ نوپۇس كۆرسەتكە نامايەندىلىرىنى كېلىشتۈرۈپ، تېخىمۇ كۆزبويامچىلىق قىلماقتا. لېكىن دۇنيانىڭ كۆپچىلىك دۆلەتلىرى خىتاينىڭ بۇ يالغىنىغا ئىشىنىپ بىزنىڭ نوپۇسىمىزنى شۇ لار كۆرسەتكىنىدەك بويىچە كۆرسىتىپ كەلمەكتە.

بىز ئەمدى مانا بۇ يالغان تارىخقا قارشى ھەقىقىي تارىخنى كۆرسىتىپ ئۆتەيلى. بىزنىڭ ئۇيغۇر تارىخچىسى مۇھەممەد سادىق قەشقەرىنىڭ جاۋخۇي قەشقەرىيەنى بېسىۋېلىپ 7 يىلدىن كېيىن يەنى 1768-يىلى يازغان «تەزكىرەئى ئەزىزان» دا كۆرسىتىشىچە، جاۋخۇي قەشقەرىيەنى بېسىۋالغاندىن 3 يىل ئۆتكەندىن كېيىن قەشقەرىيەدە بىر مىلليون نوپۇس بولغان. مۇھەممەد سادىق قەشقەرى بۇ دەلىلنى ئوتتۇرىغا قويغان ۋاقىتتا (1633—1784) مىڭ نۇپۇز مىڭ كىشىنىڭ مىڭ ئەتكەن... ئىلگىرى خوجا دانىيال خوجام ئۆزى كېلىپ يېتىپ يۈز مىڭ ئەتكە ئېلىپ تۇرغان... خوجا دانىيال قەشقەرىيەنى تەختىگە 1687-يىلى چىققان. دېمەك، ئۇ ئەينە چاغدىن بۇرۇن قەشقەرىيەدە بىر مىلليوندىن جىق ئاھالە بولغان.

قەشقەرىيەدە 1759-يىلدىن بىرىنچى بىر يىلدىن بۇرۇن تاماملىنىپ بولغان 1762-يىلى ئاقسۇ خوتەنلىكلەر نىلورگا يازغان تويى... ۋەتەنلىك تىلىنى ئىستىقلال قىلدى. ئۇ ئۆز ۋاقتىدا يازغان ئاقسۇدا مۇشۇ نەچچە ئىلگىرى جەمىي 20 مىڭ ئائىلە بولغان. ئۇلاردىن كېيىن ئالتىشەھەر قاتارلىق چوڭ شەھەرلەرنىڭ تاكى 19-ئەسىرنىڭ ئاخىرىغىچە بولغان تارىخى ئۆزگىرىشى ئىلمىي ئۇسۇلدا ئەمەلىيەتكە ئېلىنمىغان.

جاۋخۇينىڭ يوقۇرقى يالغىنىنى ئاشكارىلىغان يەنە بىر مۇھىم دەلىل، ئۇنىڭ ئۆزىنىڭ ئىلكىدىكى بىر مەلۇماتى. يەنى ئۇلار (خەرىتە) دېگەن تارىخنىڭ كۆرسىتىشىچە، جاۋخۇي 1760-يىلى قەشقەرنى تولۇق ئىشغال قىلغاندىن 17 يىل بۇرۇن تەكشۈرۈپ، ماكان سوراتقان ئۆيلەردە قالغان ئاھالى 16 مىڭ ئائىلە 100 مىڭدىن ئوشۇق كىشى بولغان. مۇشۇ مەلۇمات خىتايلارنىڭ ئىلكىدىكى بىر تارىخ. ئۇيغۇر ئۆلكىسى تەزكىرىسىدە 9986 ئائىلە 67490 كىشى، غەربىي يەر لەرچى غۇلجىدە 14056 ئائىلە 66040 كىشى دەپ ئۇخشىمىغان مالدا كۆرسىتىلىدۇ. مۇشۇ ئوخشىماسلىقنىڭ ئۆزى بىزگە تىلكى ھەقىقەتنى كۆرسىتىدۇ. بىرىنچىدىن، جاۋخۇينىڭ مەلۇماتىغا ئىشەنچ تازىيدۇ. ئىككىنچىدىن مۇشۇ...

ئىغىر قەتلىئامدىن كېيىن 17 يىل ماقالغان كىشىلەرنىڭ سانى بۇنچە ئەر بولغاندا، شەرقىي تۈركىستاننىڭ باشقا ئومۇمىي يېزىلىرىدا قانچە كىشى بولغان؟ دېگەن سوقا ئۇنى سوئال قوزغىلىدۇ. شەرقىي تۈركىستاندا 1950-يىلدىكى يەرلىك ھاكىمىيەت مەلۇماتى بويىچە 1584 يېزا بولۇپ، ئۇنىڭ ھەر بىرىدە ئوتتۇرا ھېساب 12000 كىشى ياشىغان. مۇشۇ سان بويىچە ھېسابلىساق، ئوچاغىدا ۋەتىنىمىزنىڭ يېزىلىرىدا 1950-يىللىرى 19 مىلليوندىن ئوشۇق دېھقانلار ياشىغان بولىدۇ. بۇ سانغا يەنە شۇ 1950-يىللىرى تىزىمغا ئېلىنغان 73 شەھەر، 149 بازارلاردا ياشىغان شەھەر ئاھالىلىرىنى قوشساق بۇ سان كۆپىيىپ بېرىپ بىزنىڭ ئېلان قىلىپ كېلىۋاتقان ئۆزلۇك ۋەتىنىمىزنىڭ 26,800000 نوپۇسىنى تولۇق ئىسپاتلايدۇ.

بۇ سانىمۇ 1980-يىللىرى ئېلان قىلىنغان ئۇيغۇر تارىخچىلىرى مۇھەممەد ئىمىن بۇغرا بىلەن قوتلۇق شەۋقى قاتارلىق ئەپەندىلەرنىڭ تىلغا ئالغان 7 مىلليون بىلەن 11 مىلليوننىڭ ئەتراپىدىكى كۆپلىگەن قانۇنىيتىنى ئىسپاتلايدۇ. بىزنىڭ مۇشۇ مىللىي مەنبەلىرىمىزنى ئاساس قىلىپ ئالىملارنىڭ ھەممە كۆرۈشىدىن ۋەتىنىمىزنىڭ ئومۇمىي نوپۇسى 20 مىلليوندىن ئارتۇق كۆرسىتىلىپ كەلمەكتە (دۇنيادىكى مۇسۇلمانلارنىڭ 1981-يىل 9-سانىغا قاراڭ). بىز بىزنىڭ مانا مۇشۇ قانۇنىي نوپۇسىمىزنى دۇنيا ئەللىرىنىڭ ئېتىراپ قىلىشىنى تەلەپ قىلىمىز.

بىز بىلىمىز نوپۇس بىر مىللەتنىڭ ياشاش ھالىنىڭ مىللىي تەقدىرىنى بەلگىلەيدىغان ئامىل. ئەگەر شەرقىي تۈركىستاننىڭ بىرى بولۇپ، ئۇنى بىزگە ئوخشاش ئازات بولمىغان مىللەتلەرنىڭ مىللىي تەقدىرى بولسا، ئۇ پۈتۈنلەي جەمئىيەت سىياسىي مەسىلىسىدۇر. مىللىي نوپۇسىمىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن ۋەتىنىمىزنىڭ تىنچ-ئامان بولۇشى ۋە ئىستىقبالىنىڭ يارقىن بولۇشى ئۈچۈن، خىتاي ھاكىمىيىتىنىڭ بۇ قېتىمقى نوپۇس تەكشۈرۈشىگە قارشى، ھەممىلا يەردە كۈرەش قىلىپ، ئۆز خەلقىمىزنىڭ ھەقىقىي ۋە قانۇنىي نوپۇسىنى جاھانغا جارى قىلىشىمىز لازىم.

ياشىسۇن ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ 26 مىلليون 300 مىڭ قەھرىمان خەلقى!

1982

تۇرپان تارىخىنىڭ ھەققىتى

شىنجاڭ خەلق رادىئوستانسىيەسىنىڭ ئۇيغۇرچە ئاڭلىتىشلىرى بىلەن بەزى بىر خىتايچە ماتېرىياللاردا تۇرپان ۋە ياركەنتلەردىن ئېھلىغان قانداقتۇر بىر قەدىمى خىتاي خاتىرىلىرى ھەققىدە سۆز بولماقتا.

شىنجاڭ خەلق رادىئوستانسىيەسى ئۆتكەن يىلى 23 - ئۆكتەبىر كۈنى ئاڭلاتقان بىر ماقالىسىدا بۇ چىرىك داۋالىي يېڭىدىن كۆتۈرۈپ، تۇرپاننىڭ ئاستانە رايونىدىكى بىر قەبرىستانلىقتىن چىققان خاتىرىلەر ھەققىدە ئاغىزغا كەلگەننى جۆيلىدى. ئۇ ماقالىدا كۆرسىتىلىشىچە، تۇرپان ئەزەلدىن بۇيان خىتايلارنىڭ غەربىي تىكى ھەربىي قەلئەسى بولغانمىش. موشۇ قەلئە ئارقىلىق ئۇلار ھامان غەربنى ئازارەت قىلىپ، خىتاي مەدەنىيىتىنى تارقاتقانمىش.

ئەگەر بىز بۇ ئويدۇرمىلارغا خىتاي تارىخچىلىرىنىڭ بۇنىڭدىن بۇرۇن ۋايساپ كەلگەن: «تۇرپان مەدەنىيىتىنىڭ ئاساسى خەن، تاڭ مەدەنىيىتى ئېدى»، «ھونلار غەربكە كۆچۈشتىن خېلە بۇرۇن تۇرپاندا ئولتۇراقلاشقان خىتايلار بار ئېدى»، «تۇرپان كارىزلىرىنىمۇ خىتايلار ئىجات قىلغان» دېگەنگە ئوخشاش بوھتانلىرىنى قوشساق، ئۇ چاغدا خىتاي يالغۇزلىرى ئېيتىۋاتقان بۇ ساختا ھۆججەتلەرنىڭ كەينىدە قانداق مەخسەتنىڭ يوشۇرۇنۇپ ياتقانلىقىنى ئاشكارە بىلىۋالىمىز.

بىر ئالدى بىلەن تۇرپان دېگەن ئىسىم ئۈستىدە توختىلايلى. بۇ مىلادىدىن بۇرۇنقى 5 - ئەسىرلەردە ياشىغان مەشھۇر ئۇيغۇر شاھى ئالىپ ئۇنگا خاننىڭ كىچىك ئوغلى تۇرنىڭ ئىسمى بىلەن باغلىق بولۇپ، «بۇرھانىي قاتى»، «لاتايىپ لۇغەت» ئوخشاش قامۇسلارنىڭ ۋە كۈچارلىق سايىت ھاجىم، مومۇن قولداق، تۇرپانلىق ئەمەتاخۇن، ئەكبەرخان؛ قەشقەرلىق رېھىم ھاجى ھايىز قاتارلىق پېشقەدەم تارىخچىلارنىڭ كۆرسىتىشىچە، مەزكۇر تۇر (يەنى تۇراخۇن) ھەربىي مەخسەتلەر ئۈچۈن شەرقىي تۈركىستان بويىلاپ ئاھايىتى كۆپ مۇنارلارنى بىنا قىلغان. ئۇنىڭ بۇ مۇنارلىرى دۈشمەنگە قارشى مۇھىم خەۋەر قىلىش رولىنى ئويىنىغىنى ئۈچۈن، ئاستا - ئاستا ئۇلى ئىجات قىلغۇچى تۇرنىڭ ئىسمى بىلەن قوشۇلۇپ ئاتىلىپ كەتكەن.

تۇرپاننىڭ قەدىمى ئاستانە رايونىدىمۇ مۇنداق تۇرلار كۆپ قۇرۇلغان. بۇ تۇرلار ئىچىدە بىر تۇرنىڭ تۆرت تەرىپى ئېگىز تاملار بىلەن قورشالغانلىقتىن ئۇ خەلق ئىچىدە «تۇر تام» دەپ ئاتىلىپ كەتكەن. بۇ تۇر تامنى ھازىر بىر قىسىم كىشىلەر «تەيزاڭ» دەپ ئاتىشىدۇ. ئۇنىڭ ئېگىزلىكى 90 مېتر كېلىدۇ. مانا موشۇ تۇر تام زامانلارنىڭ ئۆتۈشى بىلەن تىل تەرەپتىن ئۆزگىرىپ، تۇرپان دېگەن نامغا ئايلىنىپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن. مەن بۇ فاكتنى 1959 - يىلى ئاستانىغا چۈشكەن ۋاقتىمدا خەلق ئېتىمولوگىيەسى بويىچە ئېنىقلاپ چىقتىم. مېنىڭ پەرىزىمچە، بۇ ئىسىم ئەخمىنەن 12 - 13 - ئەسىرلەردىن كېيىن رەسمىيلەشكەن بولسا كېرەك. چۈنكى ئۇنىڭدىن بۇرۇن ھازىرقى «...» تۇرپان ئورنىدا «قوچو»، «جەنبالىق» قاتارلىق قەدىمى ئۇيغۇر شەھەرلىرى بولغان. دېمەك، تۇرپان ياكى «قوچو»، «جەنبالىق» دېگەن ناملار خىتايچە بولماستىن، بەلكى ئۇيغۇرچىدۇر. ۋادى تۇرپاندىن بىرمۇ قەدىمى خىتايچە ئىسىمنى تاپقىلى بولمايدۇ.

تۇرپان شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئەڭ شەرقىدىكى قۇمۇل شەھىرىدىن ئۈچ يۈز كىلومېتىرچە ئىچكىرىدە تۇرىدۇ. قۇمۇل بىلەن ھازىرقى خىتاي چېگارىسى ئىككىسىنىڭ ئارىسى ئىككى يۈز كىلومېتىر. بۇ تۇرپان بىلەن ھازىرقى خىتاي چېگارىسىنىڭ ئارىلىقى بەش يۈز كىلومېتىر دېگەن سۆز. تۇرپان تۇرماق قۇمۇلدىمۇ ھېچ قانداق قەدىمى خىتاي ئەسىرى بولمىغان. ئەگەر ئۇنداق ئەسىر بولغان بولسا، خىتاي تارىخچىلىرى ئۇنى ئاللىقاچان كۆرسەتكەن بولار ئېدى. سەددىچىندىن چىققان خىتايلار قۇمۇلنى بېسىپ ئۆتمەيلا تۇرپانغا چۈشكەنمۇ؟ بۇ سوئالغا خىتاي تارىخچىلىرى نېمە دەركىن؟ ھازىرقى گەنسۇدىكى «مىڭ بۇددا دەۋاللىرى» دەپ ئاتىلىپ كەتكەن دۇڭخاڭ - مىڭ ئۆيلىرى ئۇ چاغلاردا شەرقىي تۈركىستانغا تەۋە ئېدى. بۇ تارىخنى پۈتۈن دۇنيا تارىخچىلىرى ياخشى بىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈنمۇ خىتاي تارىخچىلىرى ئۈنچۈقمايدۇ.

مانا بىر فاكتىمۇ خىتاي تارىخچىلىرىنىڭ ئېسىگە سېلىپ قويغىنىمىز ياخشى. ئۇلۇغ ئۇيغۇر ئالىمى ماھمۇت قەشقەرىينىڭ قەدىمى تۇرپان ئۇيغۇر دۆلىتىنىڭ چېگارىسى ئىچىگە كىرگۈزگەن «سولمى»، «يېڭى بالىق» دېگەن شەھەرلىرى («دىۋانۇ لۇغەتىت تۈرك»، 1 - توم، 44 - بەت) ھازىرقى گەنسۇ ئۆلكىسىنىڭ سۇشەن ناھىيەسى ئەتراپىغا توغرا كېلىدۇ. بۇ ئىككى شەھەر 9 - ئەسىردە موڭغۇلىيەدىن گەنسۇغا كەلگەن ئۇيغۇرلار تەرىپىدىن بىنا قىلىنغان ئېدى. بۇ شەھەرلەردە مانى مەدەنىيىتى تەرەققىي قىلغان ئېدى. بۇ يەردىن تېپىلغان مانى يېزىقىدىكى «تۇنا دۇئاسى» بىلەن بەزى بىر مۇھىم ئەسەر - ئەتىقلەر دۇنياغا مەلۇم. تا كۈنى بۈگۈنگىچە بۇ ئەتراپتا ياشاۋاتقان سېرىق ئۇيغۇرلار ئەينە شۇ مانى مەدەنىيىتىنىڭ ۋارىسلىرىدۇر.

18 - ئەسىردە ياشىغان ئاتاقلىق خىۋا تارىخچىسى ئابۇلغازى خان: «ئۇيغۇر ئېلىدە ئەسىس ئاپقان ئىدىقۇت دۆلىتى ئۈچ مىڭ يىل ياشىغان» - دەيدۇ («تارىخى شەجەرەئى تۈركى»، قازان، 1891 - يىل. 26 - بەت). قەدىمى زامانلاردا تۇرپاندا يېزىلغان «دەقيانۇس تارىخى» ۋە تۇرپاندا ھازىرغىچە ساقلىنىۋاتقان مىڭ ئۆيلەر، ئۇنىڭدىن چىقىۋاتقان ئۇيغۇرچە ھۆججەتلەر بىلەن كارىزلار ژۇقۇرىدىكى دەلىلنى ئېنىق ئىسپاتلايدۇ.

خىتاي تارىخچىلىرى كۆپتىن بۇيان ھەر خىل تۆھمەتلەرنى قىلىپ كەلگەن تۇرپان كارىزلىرى توغرىسىدىكى فاكتلارغىمۇ نەزەر سېلىپ ئۆتەيلى. 1955 - يىلى تۇرپاندا كارىزلار تارىخىدىن مەلۇماتلار ژىغىلغان ئېدى. بۇ مەلۇماتلار بويىچە ئېيتقاندا، تۇرپاندا 550 كارىز بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئەڭ قەدىمىيلىرى ئاستانە رايونىغا قاراشلىق «تۆمۈر مۇراپ كارىزى»، «غوجا ئابدۇللا كارىزى» دېگەن كارىزلار بولغان. بۇ كارىزلارنىڭ ھەممىسى ژۇقۇرىدىكىگە ئوخشاش ساپ ئۇيغۇرچە ئىسىملار بىلەن ئاتالغان. دېمەك، تۇرپان كارىزلىرىنىڭمۇ قەدىمى زامانلاردىن ئارتىپ پەقەت ئۇيغۇر دېھقانلىرىنىڭلا ئىجادى ئېكەنلىكى مەلۇم.

تارىخ - ئەسىرلەر ياراتقان ھەقىقەت. بۇ ھەقىقەتنى ۋاقىتلىق كۆمۈپ قويۇش مۇمكىن، لېكىن ئۇنى ئەبەدىي كۆمۈپ قويۇش ھېچ كىمنىڭ قولىدىن كەلمەيدۇ.

ي. مۇخلىسوۋ،

خىتاي جاللادلىرى قولىدا قەتل ئېتىلگەن ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ قۇتلۇق نامى مەڭگۈ ئۇنتۇلمايدۇ.

غوجا نىياز ھاجىم 1880-يىلى قۇمۇلدا تۇغۇلغان. 1931-يىلقى ئىنقىلابقا يېتەكچىلىك قىلغان. 1941-يىل شىڭ تۈرمىسىدە ئۆلتۈرۈلگەن.

ئابدۇلخالىق ئۇيغۇر. 1896-يىل تۇرپاندا تۇغۇلغان. 1933-يىلقى تۇرپان ئىنقىلابىغا يېتەكچىلىك قىلغان، شائىر. 1933-يىلى جاللاد شىڭ ئۆلتۈرگەن.

شەرىپخان. 1890-يىلى ئالتايدا تۇغۇلغان. 1933-يىلقى ئالتاي ئىنقىلابىغا باشچىلىق قىلغان. 1942-يىلى شىڭ تۈرمىسىدە ئۆلتۈرۈلگەن.

موللا سابىت داموللام. قەشقەردە تۇغۇلغان. 1936-يىلى ش.ت.ج باش مىنىستىرى بولغان. 1933-يىلى جاللاد شىڭ ئۆلتۈرگەن.

شەمسىكام تارىخى. 1884-يىلى تىلسىدا تۇغۇلغان. تارىخچى. 1969-يىل ماۋ جاللادلىرى خاڭغا باستۇرۇپ ئۆلتۈرگەن.

مەسئۇد ئەپەندى سابىرى. 1888-1951، بۈيۈك ئالىم، ئاتاقلىق ئەرباب. جاللاد ماۋ تۈرمىسىدە ئۆلتۈرۈلگەن.

مەمتىلى ئەپەندى. 1895-يىل قەشقەردە تۇغۇلغان. موسكۋا، ئىستانبۇللاردا ئوقۇغان. بۈيۈك مائارىپچى. 1936-يىل شىڭ تۈرمىسىدە ئۆلگەن.

ئوسمان باتۇر. 1930-1950-يىللىرىدىكى ئالتاي كۆرەشلىرىنىڭ يېتەكچىسى. 1951-يىلى ماۋ جاللادلىرى ئېتىپ ئۆلتۈرگەن.

نىياز ئۇمەر. 1920-يىلى تۇغۇلغان. 1966-1970-يىللىرىدىكى ئوبورتالا ياشلىرى ھەرىكىتىگە باشچىلىق قىلغان. 1970-يىلى ئېتىپ ئۆلتۈرۈلگەن.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەپكارى

1991 ئاپرېل 108-سان

گېزىت 1979-يىل ئاپرېلدىن ئېتىبارەن چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس زېمىنىمىز. بۈيۈك پەخرىمىز ۋە مەڭگۈلۈك مەسكەنىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيمىز. بىردەم قىممۇ يادىمىزدىن چىقارمايمىز. ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم تولۇق مۇستەقىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكچىلىرىگە قارشى ئاخىرغىچە چېلىشايلى!

ئەنە شۇ دەۋرى خىتاي كوممۇنىست دىكتاتورلىرىنىڭ ئولۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان-دىكى زۇلۇم ئىسكەنجىسى يەنە بەش يىلغا سوزۇلدى. كونا ۋە يېڭى كوممۇنىست رەھبەر-لىرى يەنە ئوز ئورنىدا قالدى. مىللىتىمىز بېشىغا يېڭى بالا-قازا ئاپەت يۈزلەندى.

بايانات

ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلار! بۈگۈنكى پۈتۈن دۇنيا بويىچە ئەنە شۇ دەۋرى كوممۇنىستلىق تەقىبى، زۇلۇم-ئىسكەنجىلىرى بەربات بولۇپ، 40 يىلدىن بېرى بوتۇزۇم ئاسارىتى ھەم ئىستىبداتى بولۇپ كەلگەن شەرقىي ياۋروپا، ئالبانىيە ۋە موڭغۇلىيە خەلقلىرى ھۆر-ئازات بولۇۋاتقان ئاجايىپ بىر ۋاقىتتا بىزنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى كوممۇنىست خىتاي دىكتاتورلىرى شۇ كۈنگىچە كۈرەشلىرىمىزگە قارشى تۇرۇپ، ئۇلارنىڭ قانلىق ئىشلىرى يەنە قولىدا قالدى. بۇ يىل 14-مارتتىن 19-مارتقىچە ئۈرۈمچىدە ئوتكۈزۈلگەن كومپارتىيىسىنىڭ 4-قۇرۇلتىيى بولۇپ، بۇ قېتىمقى يىغىندا كونا دىكتاتور كوممۇنىست باشلىقلار يەنە بەش يىلغا سايلاندى. بۇ مەركەزگە سايلانغان 115 رەھبەرلەرنىڭ 50 ى مىللىي، 65 ى خىتاي بولۇپ، خىتاي زوراۋانلىق تۈزۈمى يەنىلا كۈچەيتىلدى. ئۇلارنىڭ بىلەن بىر نەچچە يىلدىن بېرى: «بىز گىمو دۇنيانىڭ ساناقلىق نۇرى چۈشىدۇ، ئەنە شۇ دەۋرى كوممۇنىستلىق تۈزۈم ئوزگەرمەيدۇ» دەپ كونا رەھبەرلەر ئالا-مىشارە قىلىپ تۇرماقتا. شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي قانىتى ئەنە شۇ ئىشنى ئاستا چۈشىنىپ، ھەر قاچان ئىنقىلابقا تەييار تۇرۇپ كەلگەن ئىنقىلابچى كۈچلەرنىڭ ئىنقىلابىي پىلانىنى ئاشقا بولۇشنىڭ قالمىغانلىقىنى ئەمەلىي قەتئىي ھېس قىلىشتى. ھازىر ۋەتىنىمىزنىڭ ۋەزىيىتى خىتايلار تەرىپىدىن ئەنە شۇ قىلمىشلار ئارقىلىق ئىدارە قىلىنماقتا. ئەمەس، مۇنتىزىم (جىددىي قارىمۇ-قارشى) ھالەتتە تۇرماقتا.

شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك تەشكىلاتى ۋەتىنىمىزدىكى بۇنداق جىددىي ئەنە شۇ ئىشلار تولۇق قوشۇلىدۇ. چۈنكى بىز ۋەتىنىمىزدىكى كونا كوممۇنىست دىكتاتورلارنىڭ قايتا سايلىنىشىنى، بولۇپمۇ ئۇلار ئەركىنلىكنى خىتايلىشىشنى ۋەتىنىمىز ئۈچۈن ئىنتايىن خەتەرلىك دەپ بىلىمىز. بۇرۇنقى خانلىق داۋام قىلىپ كەلگەن بولسا يەنە شۇ بويىچە داۋام قىلىشىنى بىلىمىز. مەسىلەن بىرىنچىدىن، ئوتكەن چىققان قېتىم-لار كوممۇنىست ئومۇمدا ئەھۋال بويىچە ئوڭ يولدىن بىزنىڭ ۋەتىنىمىزنى خىتاي ئىستىلاسى ئۈچۈن ئارىدا 10 مىليون خىتاي كوچۈرۈپ چىقىرىشقا قول قويۇپ يەرلىك مىللىي مۇرتەد بولۇپ، ئۇ تۈزۈم قول قويغان مۇشۇ خائىنلىق يالغان تۈزىمى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا يەنە ئۇزۇن يىل خىزمەت قىلىدۇ. مۇشۇ كوممۇنىستلار قۇرۇلتىيى داۋامىدا ئارىدىن خىتايلار ئىشتىراك يالغان تېخىمۇ كۈچەيتىپ كەلدى. يېقىنقى بىر يىل ئىچىدىلا ئارىمىزدىن چىققان 1800 تونىنا نېفىتنى خەلقئارا بازارغا چىقىرىپ، ئۇنىڭ ھەر تونىسىنى 58 دوللاردىن 700 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىغا ساتقان ئىكەن. بۇنىڭ بىلەن بىرگە ئىشتاھاسى ئېچىلغان خىتاي ئۇلار كېيىنكى ئارىدا بىر يىلدا چوڭ يىلدا بىر يىل 500 مىڭ تونىنا نېفىت چىقىرىپ، ئۇنى خەلقئارا بازاردا 29 مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا ئايلاندۇرۇشقا ئەمر قىلدى. ئۇلارنىڭ ئۈچۈن ئۇلار تارىم نېفىت ئىشتا يىلىغا 150 مىڭ تونىنا توزۇق-تۇلۇق ئەۋەتىپ، ئۇلارنى ئوي-جايى بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن تارىمدا ئىككى مىڭ سېمونت زاۋۇتى، بىر چوڭ خىمىيە زاۋۇتى سېلىشقا بۇيرىدى. بۇ 50 يىلدىن بېرى ئاتوم-ھىدروگېن سىناقلىرى ئاستىدا كەلگەن تارىمنىڭ ئېكولوگىيىسى ئۈچۈن قوشۇمچە ھالاكەتلىك تەھدىت ھېساپلىنىدۇ. ئۈرۈمچىدىكى قۇرۇلتاينىڭ 4-ئاپرېل كۈنكى ئەن-ئەنىلىك خەۋەرگە قارىغاندا ئەنە شۇ ئىشلار خىتايدىكى سىچۇەن قاتارلىق جايلاردىن 200 مىڭ خىتاي نېفىتچىلىرى ئوتتۇرا ئاسىيادىن ئېلىپ كېلىنىپ، ئۇلار ئۈچۈن نېفىت چىقىرىشقا باشلىغان!؟

ئىككىنچىدىن، بۇ قۇرۇلتاي ۋەتىنىمىزدىكى كوممۇنىست ئەكسىلئىنقىلابىي ئۈچۈن ئەنە شۇ قوغلىشىپ كەلگەن «خىتايچە سوتسىيالىزم قۇرۇش» دېگەن خىتايچە سىياسەتنى يەنە قۇۋۋەتلەپ كۆتەردى. 1988-يىلقى مەلۇماتلاردا ئېيتىلىشىچە 500 مىڭغا يېقىن كوممۇنىستلار بار ئىدى. بۇ قۇرۇلتاينىڭ ھېساۋاتىغا قارىغاندا بۇ سان 700 مىڭغا يەتكەن. ئەگەر بۇ سان بىر مىليونغا يەتكۈزۈلۈشى قارار قىلىنسا، دېمەك، بۇ ۋەتىنىمىزدىكى كوممۇنىستلىق رەھبەرلىكنىڭ يەنە ئىككى ھەسسە كۈچەيگەنلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ، پۈتۈن ھاكىمىيەت كوممۇنىستلار قولىدا بولىدۇ دېگەن سوز.

ئۈچىنچىدىن، مۇشۇ قۇرۇلتاي ئوتكەندىن ئوتتۇز كۈن كېيىن، بۇ يىل 22-مارت كۈنى مىللىي مۇرتەد تومۇر داۋامەت ئاپتونوم رايونلۇق بويىچە يۈزلىگەن سىياسىي باشلىقلار ئارىسىدا، ئۇيغۇر مىللىي تارىخىغا قارشى 1-نومۇرلۇق باشلانغان كۈرەشنى كۈچەيتىشنى ئالاھىدە تاپشۇردى. ئۇنىڭ بىلەن ۋەتىنىمىزدىكى يېڭى مىللەتچى، مىللىي بولگۈنچى، ئۇيغۇرچى، پانتۈركىست، پانئىسلامىستلارنى تۈزىدىغان مۇۋەققەت تۈۋەن دەرىجىلىك ئادەم كوممۇنىستلار ئاكتىپ رولدا قوللىغۇچى تۈزۈلدى. بۇ قابىلىيەت تۆھمەت، ھاقارەت، مىللىي ۋە ئىنسانىي ئازاپ-ئىسكەنجە تۈرى بويىچە ۋەتىنىمىز بويىچە قانات يايدۇرىدۇ. كوممۇنىست جاللاتلىرىنىڭ 40-مارت كۈنى بىر دوكلات قىلغانلىرى، شۇ يىل ئاساسلانغانلىقى بىرى ئۇيغۇر مىللىي مەنپەئەتلىرىگە قارشى يېزىلغان 24 ماددىلىق «مەنپەئەت ئالما» ... دېگەن ئەشۇنداق ئىشلار تولۇق ئەمەلگە ئاشسا مۇمكىنمۇ؟ لېكىن بىز بۇ ئىشلارنى قورقماي ئىشلىتىشنى ئەشۇ ئىش ئەمەس، نەپرەت ۋە ھوشيارلىق ئىشلارغا ئايلاندۇرۇشىمىز لازىم.

بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي بىرلىك تەشكىلاتى ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ دىققىتىگە شۇلارنى ئالاھىدە مەلۇم قىلىدۇ:

1. بۈگۈنكى دۇنيا ۋە تارىخنىڭ، سىياسىي ۋە ئىقتىسادىي تەرەققىياتنىڭ ھوكۈمى شۇكى، مۇنداق كىشىلەر يۈزلىگەن ئەنە شۇ دەۋرى كوممۇنىستلىق دىكتاتورلىرى ئوتكەن ئىنسانىيەت ئۈچۈن زۇلۇم ئىسكەنجىسىنى مەڭگۈ تۇتالمايدۇ. شۇ جۈملىدىن بىزنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاينىڭ ئەنە شۇ كوممۇنىستلىق دىكتاتورلىرى كېچىلمەي چوقۇم بەربات بولىدۇ. بىز بۇنىڭغا قەتئىي ئىشەنگەن، ۋەتىنىمىز ھالىتىمىزدىكى ئوزگىرىش ئەمەلگە ئاشقان پۈتۈن بولسىمۇ بۇ ئىشنى قوللىشقا تەييار تۇرىشىمىز كېرەك.

2. شەرقىي تۈركىستان ئۈچۈن بۈگۈنكى ئەڭ ئوبدان سىياسەت — ئۆتكۈزۈلگەن 107-سانلىق ئىلان قىلىنغان بېيجىڭنىڭ ۋەتىنىمىزگە خىتاي چىقىرىشنى توختىتىش. ئارىمىزنى ئاتوم سىناقلىرى، خىتايلارنىڭ ئايلاندۇرۇش ۋە ئاتالمىش «خىتاي چوڭ ئائىلە بولۇش» توختىتىش. تورپاق نېفىتكە خىتاي قولىنى سوقۇشتۇرماسلىق. پۈتۈن شەرقىي تۈركىستانلىقلار مۇشۇ بويىچە تولۇق ئويغىنىپ ھەمدە ئاتالمىش سىياسەتكە قارشى تۇرۇپ، بۇ سىياسەتنى ئەمەلىي قۇرۇلغان ھەممىسىنى ئەمەلدىن قالدۇرۇشنى تەلەپ قىلىشىمىز لازىم.

بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى جەمئىيەت ئەللەردىكى ۋەتەنداشلىرىمىز نامىغا ئالاھىدە مۇراجىئەت چىقاردى.

پۈتۈن جەھەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلارغا مۇراجىئەت

بۈگۈن پۈتۈن دۇنيا بويىچە تۈركىيە بىلەن سەئۇدىيە ئەرەبىستاندا، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن مانغولىيەدە، ئافغانىستان بىلەن پاكىستاندا، ھىندىستان بىلەن ھىندونېزىيەدە ۋەتەنپەرۋەنلەردە بولۇپ بىر مىليونغا يېقىن شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز ۋەتەنىدىن جۇدا بولۇپ ياشاپ كېلىۋاتىدۇ. بۇ قېرىنداشلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى ئۆز ۋەتىنىنى بىرى ئۆزلىرى تۇغۇلغان ھەر قايسى ئەللەرنىڭ پۇقرالىقىغا يېزىلىپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ھەرگىزمۇ ئۆزلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستانلىق ئىكەنلىكلىرىنى ئۇنتۇتقىنى يوق ھەم ئۇنتۇمايدۇ. ئەپسۇسكى، بىز ھەممىز دۇنيادىكى مىليونلىغان مۇھاجىرلەرغا ئارىلاپ ۋەتەنسىزلىكنىڭ ئىيتتۇسىز ئېغىر دەردىي ۋە جىسمانى ئازابلىرىنى تارتىپ كېلىۋاتىمىز ۋە ئۇنىڭ مۇڭلىنى كىشىمۇ تارتىمىز. مۇقەددەس دورزىگارىمىز شەرقىي تۈركىستاننى مەجبۇرى تاشلاپ چىقىپ، چەت ئەللەردىن پانا تىلەش ئىشلىرى شۇ كۈنلەردىمۇ داۋام قىلىۋاتىدۇ.

لېكىن بىز ئالىي بىلەن شۇنى ئالاھىدە تىلغا ئۇنتۇشمىز لازىمكى، بىز ئۈچۈن مۇھاجىرلىق قانچىلىك ئېغىر بولسىمۇ، قارىماي بىزگە ۋاقىتلىق باشپاناھ بولۇپ، مەرھەمەتلىكلىرىمىزگە ماددى-مەنىۋى يەنە مەدەتلىك قىلىپ كېلىۋاتقان ئىنسانپەرۋەر ئەللەرگە يارغانسىرى كۆپ يەتكەن. جۈملىدىن بۈگۈن سوۋېت ئىتتىپاقىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار ئۆز ئانا تىلىدا 50 تىن ئوشۇق مىللىي مەكتەپلەرگە ئىگە بولۇش بىلەن ئۈچ گېزىت، بىر ژۇرنال، ئۈچ نەشرىيات بولۇملىرىدا ھەر يىللىقى يۈزلەپ كىتاپلارنى نەشر قىلماقتا. ھازىر سوۋېت ئۇيغۇرلىرى تېخىمۇ 200 دىن ئوشۇق پەن كاندىداتى، ئونلىغان پەن دوكتورلىرى بىلەن ئاكادېمىكلار بار. بولار مەخسۇس ئىنستىتۇت قۇرۇپ (ئىشتاتى 80 كىشى)، ۋەتىنىمىزنىڭ ئەڭ موھىم ئىلمىي مەسىلىلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. بۇ قاتاردا 1979-يىلدىن بېرى ۋەتىنىمىزنىڭ ھەقىقىي مىللىي ئاۋازى بولۇپ ئوچۇق كۆرەش قىلىپ كېلىۋاتقان «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھازىرقى ئوچۇقچىلىق سىياسىتى سايىسىدا ئۆز ئىشىنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ.

پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ پاناھى سەئۇدىيە ئەرەبىستانى بىز ئۈچۈن تېخىمۇ چوڭ مەخسۇسلىقلارنى قىلىپ، جىددىدە 52 مىڭ تېلىق مەخسۇس ئۇيغۇر دار ئولۇسىنى تەسىس قىلىپ، بۇ دارلۇ مىللىتىمىزنىڭ روھىغا روھ قوشۇۋاتىدۇ. بۇنىڭ نەتىجىسىدە دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ خەلق ئارىلىق تەشكىلاتلىرى بىزنى چەكسىز قارار قوبۇل قىلىپ، كۆپلىگەن ماددىي ياردەملەرنى قىلىپ، دىپلوماتىيە جەھەتتە خىتاي ھۆكۈمىتى تىلىشلىك مەسىلىلەرنى ئۇستىگە ئالغانلىقى نەتىجىسىدە تەسىر قىلىپ كەلمەكتە ۋە كېلىۋاتىدۇ.

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن كۆچمەنلەر جەمئىيەتلىرى — «شەرقىي تۈركىستان ۋەقفى»، «قازاق تۈرك ۋەقفى» قاتارلىقلار قۇرۇلغان. بولار ئۇيغۇر، قازاق، تۈرك، ئەرەب ۋە ئېنگلىز تىللىرىدا «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» مۇجەللىسىنى نەشر قىلىش ئارقىلىق نۇرغۇن ئاردىقى، سىياسىي ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى كۆپ تىللاردا بېسىپ تارقىتىپ كەلمەكتە. بۇنىڭ نەتىجىسىدە بۇ قاتار ئەللەرنىڭ ھىمايىسى قولغا كېلىپ، مۇھاجىرلەرىمىزنىڭ خەلقئارا بىردە ھېلىمۇ ھەپكۈرسى ئىككىلەنمەكتە.

خوش - شۇ چاغدا بىز مۇھاجىرلەرنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىمىز يۇقىرىقىلاردىن ئىبارەت ئىكەن، ئانا ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ بۈگۈنكى ھالى نېمە بولدى، بىز ئۇنىڭغا قانداق مۇئامىلە قىلىشىمىز كېرەك؟ دېگەن بىر سوئالنىڭ تەرەققى-لىشى ئۆز-ئۆزلىنى مەلۇم ئۇ. بىز ئويلايمىزكى ۋەتىنىمىزگە، بۇ سوئالغا ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ يۈرىكى تىترەپ، غەزەپ كېلىپ، قۇلاقلىرى ئىسيان كۆتۈرۈپ تۇرۇپ: «بۈگۈن بىزنىڭ ئانا ۋەتىنىمىز ئەڭ مەشئۇم مۇستەملىكىلىك ۋە بۇيۈكلۈك ۋەيرانىيە بولماقتا!» — دەپ جاۋاب بېرىشى ئېنىق. ۋە شۇنداق جاۋاب بېرىشىمىز ئېنىق. چۈنكى جاناب ئاللاھ ئۆزىنىڭ مۇقەددەس كالامىدا: «حب الوطن من الايمان!» — يەنى، ۋەتەننى سۆيۈش دىننى سۆيۈش بىلەن بەرابەر دېگەن. ئۇخشاش بۈگۈن بىز ۋەتەنسىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ۋەتەننى ئەزىزلەپ ۋەتەننى ئىسسىق ۋە ۋەتەننىڭ قەدرى ھېچنەرسە يوق ۋە ئۇنى بۇلىشى ھەم مۇمكىن ئەمەس. بىز بۇنى ساتەت ئەمەس مەنۇتلاپ، ھەم ئەسلەپ يادىمىزدىن چىقارمىشقا تىگىشلى ئەمەسمىز.

ھالبۇكى، ئانا دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى شۇ كۈنلەردىكى قايغۇلۇق ۋەزىيەتلىك ئەھۋالىدا مىللىتىمىز دۈچ كېلىۋاتقان غايەت مۇدھىش مىللىي ئېغىر ۋەيرانچىلىق جىددىي ئويلاشقا ۋە قايغۇرۇشقا مەجبۇر قىلماقتا. ئەگەر بىز بۇ قايغۇلۇق ھاللارنىڭ مەنبەسىنى ئۆز ئالدىمىزغا ئۆلتۈرسەك، ئالدى بىلەن ئۆز يېرىمىزدە ئۆزىمىزنىڭ ئازسانلىق مىللەتكە ئايلىنىپ كېتىۋاتقانلىقىمىزغا ئوخشاش ئېچىنىشلىق مۇھىم ئاقىۋەتلەرنىڭ ئۇزۇن سانىنى كۆچۈپ يوقىتىشنى بىر مىنۇتمۇ خاتىرجەم بولالمايمىز. بېيجىڭ ھاكىمىيەتلىرى كۆچۈرۈپ ئەمەلگە ئاشۇرۇۋاتقان يوشۇرۇن چارىلىرى بىلەن ھازىرنىڭ ئۆزىدە ۋەتىنىمىزدىكى خىتايلارنىڭ سانىنى 7 مىليونغا يەتكۈزدى. بېيجىڭنىڭ ئەمەلدىكى چوڭ پىلانى ۋەتىنىمىزگە شۇ ئەسىر ئاخرىغىچە 100 مىليون خىتاي كۆچۈرۈپ چىقىش. ئىشلەپ ئۈچۈن تېز ئارىلىق ئارىمىغا ئون مىليون خىتاينى يەرلەشتۈرۈپ، ئۇنىڭ ئىككىسىدىكى 60 مىليارد تونا نېفتىمىزنى ئۆزى خالىغىنىچە بۇلاپ-تالاش.

بېيجىڭ مۇشۇ قاراپلارنى بويىچە يولتۇزدىنى بىرى ئارىلىقا خىتاي چىقىرىشنى پەرقلاندا كۆچەيتكەنلىرى. بۇ يىل باشلانغاندىن بىرى تۇرپان نېفتىنى ئېچىش باھانىسى بىلەن قەدىمىي تۇرپان دىيارىغا خىتاي چىقىرىشنى كۈچەيتمەكتە. خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ھۇۋقۇق ھەشىيانە يانەنى تودۇنلاشقان ئۈچ ئاتوم پارتىيىسىنىڭ 4-قۇرۇلتايى تېخىمۇ چوڭ يول ئېچىپ، بۈگۈن ھاكىمىيەتنى خىتاي دېكتاتورلىرىنىڭ قولىغا تاپشۇردى. بۇ ئەلشەجەدىنى دېكتاتورلۇق ۋاھ تەۋرەنمەس ئۈچۈن ئەڭ زور ئىنچىلىك نام - فاشىست ۋالىق ئىشغالىغا باشلىق مىللىي مۇرتەد ئومۇرداۋامە ئەلىزىيە نەباشچىلىق قىلماقتا.

لېكىن بىز شۇنى ئالاھىدە پەخىر بىلەن تەكىتلىمەكچى، بۇ قاباھەت باسقۇنچىلىق ۋە مىللىي مۇرتەدلەرنىڭ دېكتاتورلىققا قارشى ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ ئەڭ پاك ھەم ۋىجدانلىق پەرزەنتلىرى ئوتكۈر سىياسىي تەشكىلاتلارغا ئۇيۇشۇپ، يەككىلىك بىلەن كۆرەش قىلماقتا. بولارنىڭ ئىستىقبالى چەكسىز پارلاق. بىز چەت ئەللەردىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار باسقۇنچى خىتاي مۇستەملىكچىلىرى بىلەن ئۇلارنىڭ مىللىي مالايلىرىغا لەنەت — نەپرەتلىرىمىزنى ياغدۇرۇپ، ئۇلارغا قارشى مەردانە كۆرەش قىلىۋاتقان مىللىي ۋەتەنپەرۋەرلىرىمىزنى پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن قوللىشىمىز لازىم.

ئەسكەرتىش: بۇ يىل 14-ئاپرېل مىللىي قەھرىمانىمىز غېنى باتۇرنى ئەسلەش كۈنى. مەرھۇم قەھرىمان بىزنىڭ مۇراسىم بولىدۇ. كەپىلدە باتۇر ھەققىدە كىنو بولىدۇ. بۇ مۇراسىمغا ھەممىنى ئەكلىپ قىلىمىز.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيە مىللىي بىرلىك
تەشكىلاتىنىڭ نەشرى ئەپكارى

1991
مارت
107
سان

گېزىت 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
ۋەتىنىمىز. بىز ئۇنى يات غەيرىمىزگە مەڭگۈ تەپ-
مەس ئەۋلادىمىز. بىز ئۇنى قەدىرلەيلى.
بۇ ۋەتىنىمىزنى يات دۈشمەندىن چىقارمايلى.
تۈركلەر ئەركىن، ئازات ھەم تولۇق مۇستە-
قىللىقنى يېلىش خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاداقچە چېلىشايلى!

پۈتۈن دۇنيا مەزلۇم ئەللىرىنىڭ پاناھگاھى — ب م ت دىكى مەسىلىمىزنى ئېلىپ كۆتۈرۈپ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى خىتاينىڭ ئەشەددىي قارىغۇ زۇلۇمىدىن ئەبەدىي قۇتقۇزۇۋالايلى!

خۇددى دانىشمەنلىرىمىز ھېكمەتلىك سەھىپىلەرگە پۈتۈپ كەتكەندەك، ھەرقانداق بىر ئەلنىڭ ۋە ھەرقانداق بىر پەرزەنتنىڭ نوۋىتى كەلمەي قالمايدۇ. جۈملىدىن، ئەسىرلەردىن بۇيان ئۆزلىرىنىڭ بوتەسى ھەم قانۇنىي ئورنىنى كۆتۈرۈپ كەلگەن بىزنىڭدەك مەزلۇم مىللەتلەرگە ۋە تۇپراقلارغا مۇقەددەس ۋەتەنلىرىگە يەنە بىر قېتىم دۇنيادىكى ھەقىقىي ئازادلىق، ھۆررىيەت ۋە چىن ئىنسانىي ياشاشنىڭ نوۋىتى كەلدى. يېڭى يىل 11-فېۋرال كۈنى [illegible] يەنە جاھان مۇستەملىكىچىلەرگە ھاكىمىيەت قىلىپ، ئۇلارنى مۇستەملىكىچى زومىگەرلىكتەرنىڭ چاڭگىلىدىن ئەبەدىي قۇتقۇلۇۋالغان يېڭى خەلق ئازاد ب م ت تەشكىلاتى قوزغىلىپ ئۆتكۈزۈشكە كىرىشتى. بۇ تەشكىلات ئالىي مىللەتلەر بىرىنچى بولۇپ تولۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان ئەزا بولۇپ، ئۇنىڭ سەۋىيەلىك پەرزەنتلىرى ئەركىن ئاۋازىنى مۇستەقىللىق [illegible] سايلىدى. بۇنىڭ بىلەن 40 يىلدىن بېرى ھەر يىلى [illegible] شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ جاھانغا ئېلان [illegible] كەلگەن خەلق ئارا ھوقۇقى [illegible] بولدى. بىز ئەمدى يەنە ب م ت تەشكىلاتىدا ھەمكارلىشىپ ئاستىلىپ ئۆزىمىزنىڭ ئاخىرقى تولۇق مۇستەقىللىقىگە ئېرىشىمىز، ئىنشائاللاھ!

بىز ۋەتەنلىك ئىچى ئىشىنەيدىغان شەرقىي تۈركىستانلىقلار بۈگۈن ئاتا بىزگە ب م ت تەشكىلاتىغا قانداق جەلب بولۇپ، قايداق يول تۇتۇپ بىرلىشىمىز كېرەك؟ ئەمدىلىكتە مانا خۇشخەۋەر ئاڭلاپ ئاخىرقى قارار، سادىق بولۇپ، بىر ئاۋازلىق قىلىشىمىزدا. بىز بىرىنچى قەدەمدە شۇنى ئىشلىشىمىز كېرەك. ۋەتەنلىك ئىچى ئىشىدا كەلگۈلىمىزنى تاپ ب م ت تەشكىلاتى تولۇق ۋەتىنىمىزنىڭ قانۇنىي ئەزالىق ھوقۇقىنى يالغۇز بىزگە بېرىشى كېرەك. ھازىر خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى ب م ت تەشكىلاتىدا بىزنىڭ قانۇنىي ھوقۇقىمىزنى ۋە پەرزەنتلىرىمىزنى [illegible] بېرىشتۇرۇۋالغان. مانا بۇنىڭغا قەتئىي يول قويماسلىقىمىز كېرەك. ئاندىن بۇ تەشكىلات ئازادلىق بىلەن بارلىق قانۇنىي ۋە ئاپىمىز ئۈچۈن ئادىلىي ھەم سىياسىي ھۆججەتلەرنى تولۇپ بويىچە ئىككى ۋەكىلىمىزنى تولۇق ئۆزىدە ئەمەلىيلەشتۈرۈشىمىز كېرەك. ئۈچىنچىدىن بولسا، ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىق قولىدىن كېلىشىچە ماددىي ياردەم تۆلەپ، تولۇق ۋەتىنىمىزنىڭ ئازادلىقى خۇشلىشىمىز كېرەك. «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» بويىچە ئۇلارنى [illegible] بارلىقى. بۇ ئىشلارنى [illegible] بىزنى بۈتۈن ۋەتەندىن [illegible] تولۇق قوللاپ قۇۋۋەتلەپ، ماددىي ياردەم بېرىشىگە ئىشىنىمىز.

بىز شۇ كۈنلەردە تولۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا شۇ بويىچە داۋام قىلىۋاتقان خىتاينىڭ [illegible] زۇلۇم سىستېمى ۋە ياخشىلىرىنى ياخشى بىلىمىز. لېكىن شۇنىڭغا قارىماي بىز ۋەتىنىمىزدىكى پۈتۈن سىياسىي تەشكىلاتلار بىلەن بىردەك ئالىيلىرىمىزدىن، خەلقئارا ۋە ئالىي ۋەكىللىرى بىلەن سىياسىي كېڭەشتە ئەزالىرىدىن، مۇقەددەس دىنىمىزنىڭ ۋەكىللىرىدىن، ياشلار تەشكىلاتلىرىدىن، ئىشچى-دېھقان ۋە ئاياللار ئۇيۇشمىلىرىدىن ۋە پۈتۈن سودا-تىجارەتچىلەر ۋە زىيالىيلىرىدىن شۇنى ئۈمىد قىلىمىزكى، تولۇق ۋەتىنىمىز بۇ دۇنيا تەشكىلاتىنى ۋە [illegible] ئۈچۈن ھەم دائىم قوللاپ تۇرۇپ بىر جىنسكە قانۇنىي [illegible] كېرەك. ۋە ھازىرغىچە بىز ئۆز يېرىمىزدىكى ئۆزىمىزنىڭ ئۇلۇغ قانۇنىي ھوقۇقىمىزنى ئەمەلگە ئاشقۇلىنى بىرىپ قويماسلىقىمىز كېرەك. بىز شۇنى ئالاھىدە ئەسكەرتىمىز، بۇ دۇنيا تەشكىلاتى ئىشىنى ۋەتىنىمىز ئۈچۈن قىلىنىدىغان ئۇلۇغ ئەڭ چوڭ ھەم [illegible] ئىشلىرى بىرىشى. ئۇ بىر جىنسىنى ۋەتىنىمىزگە چىققان خىتايلارنى خەلقئارا يولى بىلەن [illegible]. ئىشنى ئۈچۈن بۇ تەشكىلات بىزنىڭ ۋەتىنىمىزدىكى قانۇنىي ياكى ئالىي تىلەككە ئايلىنىدۇ. شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلالىيە مىللىي بىرلىك [illegible] مەسىلە ئۈستىدە شۇنداق سىياسەت ئەپلىگەنىدى. ھازىر ۋەتىنىمىزدە 7 مىلليوندىن ئوشۇق خىتاي بار، [illegible]. لېكىن ۋەتىنىمىزگە [illegible] كېيىن بىز خىتاي چىقىرىلىشى. ئارىمىزدىن خىتايلار، ئاتومسىز دۇنياغا ئايلاندۇرۇپ، ھازىر خىتاي چوڭ [illegible] قول سوقۇۋاتقان [illegible]. [illegible] نېفت [illegible] توختىتىش. [illegible] خىتاي چوڭ [illegible] ھازىر كېلىپ توختىغان [illegible] جەريانى بويىچە توختىتىش. بۇ ئىشلاردىن قان تۆكمەي تىنچ قانۇنىي يوللار بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇش.

بىز مانا بۇ چوڭ سىياسەتكە پەقەت ب م ت ئارقىلىق ۋە ئۇنىڭغا پەقەت ۋەتىنىمىز ئىچى ئىشىنى بولىدىغان ياردەم ئارقىلىق يېتەلەيمىز. بۇنىڭ ئۈچۈن پۈتۈن شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ تۆۋەندىكى ئۈچ نۇقتىغا ئەستايىدىل ئەمەل قىلىشلىرىنى تەۋسىيە قىلىمىز.

1. تولۇق ۋەتىنىمىز ئامما كۆپىنى بىر جەبھەت ئەللەردە ئىشلەۋاتقان 7 مىللىي تەشكىلاتنى تېخىمۇ چىڭ بىرلىشىپ، ئۇلار ئارا بىر مۇۋاپىق يەردە ئىشتاپ قۇرۇپ، ب م ت [illegible] ۋەكىلىمىز ئەركىن [illegible] بىۋاسىتە ياردەم بېرىشىمىز كېرەك.

2. ۋەتىنىمىزدە مۇشۇ بىرلىككە ئاي ئىچىدە سايلىشىمىزنىڭ ئەلنى، بىرىنچىنىڭ مەجبۇر بولۇشى ئارقىسىدا بىر مىللىي ئۆز كۆرۈشى بولىشى كېرەك [illegible]. بۇ تۈن خەلقىمىز مۇشۇ ئۆز كۆرۈشتە شۇ كۈنلەرچە ۋەتەنگە ئاساسلىق قىلىپ كەلگەن ھەرقانداق [illegible] قالدۇرۇپ، ئۇلار ئۆزىنى ئۆزلۈكىنىڭ ياخشى ۋە ساداقەت پەرزەنتلىرىنى [illegible] ئۈچۈن كۆرۈشى قىلىشلىرى لازىم. بۇ پۇرسەتنى ئەسلا قولدىن بەرمەي قوغداشلىشىمىز كېرەك.

3. تولۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئاخىرقى ئازادلىقى، مىللىتىمىزنىڭ [illegible] ئەركىن ۋە ھەقىقىي مۇستەقىللىقىنى [illegible] ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىق ئالدى بىلەن بۈگۈنكى [illegible] ۋەزىپە. ۋەتەنگە ماددىي ياردەم بېرىشتۇر. بۇنىڭ ئۈچۈن «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» قېتىدا مەخسۇس ئىسچوت ئېچىلىدۇ. شۇ ئىسچوت ئېچىلىشى بىلەن ھەربىر ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ [illegible] ماددىي ياردەم بېرىشلىرىنى ئۈمىد قىلىمىز.

ئەبەدىي ئېلىنگىرامما

كولانبىيە، ئاتاتا

دۇنيادىكى مەزلۇم ئەللەرنىڭ بىرلەشكەن ئەلچىلىكىگە

بىز سوۋېت ئىتتىپاقىدا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلار كولانبىيەنىڭ قۇتلۇق زېمىنىدە بۇ يىل 11-فېۋرال كۈنى قۇرۇلغان دۇنيادىكى مەزلۇم ئەللەرنىڭ بىرلەشكەن ئەلچىلىكى تەسىس ئەتىلگەنلىكى خەۋىرىنى ئاڭلاپ چەكسىز خۇشال بولدۇق. بىز بۇ ئەلچىلىكنىڭ تەشەببۇسكارلىرى بولغان ئالىي مەرتىۋىلىك ئامېرىكا ھەم ياۋروپا پارلامېنت ئەزالىرىغا سەمىمىي مىننەتدارلىقىمىزنى بىلدۈرىمىز. بۇ ئەلچىلىكنىڭ رەھبەرلىكىگە سايلانغان مەزلۇم ئەللەرنىڭ تونۇلغان ئەربابلىرىنى چىن قەلبىمىزدىن تەبرىكلەيمىز. شۇلار قاتارىدا بولۇپ بۇ ئەلچىلىكنىڭ مۇئاۋىن رەئىسى بولۇپ سايلانغان شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەندىشىمىز ئەركىن ئالىپتېكىننى ئالاھىدە تەبرىكلەپ، ئۇنىڭ بۇ ئالىي ئورۇنغا تولۇق ۋەكىل بولالايدىغانلىقىغا ئىشەنچ بىلدۈرگەچ ئارقىلىق ئەۋزەللىرىمىزنى بىلدۈرىمىز.

ھۆرمەت بىلەن،

بىر تۈركۈم شەرقىي تۈركىستانلىق زىيالىيلار

ئامىنى -

يۈسۈپبەگ مۇخلىسىي - يازغۇچى

دولقۇن ياسىن - شائىر

ئابدۇلمېجىت دولەتوۋ - شائىر

ئالمۇتا - 1991 - 22 - فېۋرال

مۇھىم خەۋەرلەر

دۇنيا خەۋەرلىرى.

ئازاتلىق رادىئوسى، 7-مارت

ئىستانبۇلدا ئىستىقامەت قىلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىق پېشقەدەم ئۇيغۇر ئەربابى ئەيسا يۈسۈپ ئالىپتېكىن جانابلىرى بەرمەتكە ئالاھىدە مۇراجىئەت قىلىپ، ئامېرىكا بىلەن سەئۇدىيە ئەرەبىستانى باشلىق كۆپ دۆلەت قوشۇنلىرىنىڭ دىكتاتور سەددام ھۆسەيىننى قازانغان بۈيۈك غەلىبىلىرىنى تەبرىكلىگەن. بۇ مۇراجىئەت بىلەن مەزكۇر غالىب دۆلەتلەرنىڭ بەرمەت رەھبەرلىكىنى شەرقىي ئىككىنچى بىر ئەسەددىيى دىكتاتور خىتاي يەنە نەچچە ئون يۈز مىليون ئىنسانلىرىغا ئېزىلىۋاتقان مىللەتلەرنى، شۇلار قاتارىدا 20 مىليون شەرقىي تۈركلىرىنى ئازات قىلىشى ئۈچۈن دۇنيا كۆلەمىدە ياردەم قىلىشلىرىنى سورىغان. ئەيسا ئەپەندىنىڭ بۇ مۇراجىئەتى ئامېرىكادىكى تۈرك مەتبۇئاتلىرىدا ئېلان قىلىنغان.

ئىستانبۇل خەۋىرى

بۇ يەردە چىقىۋاتقان «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» مەجەللىسىنىڭ 1990-يىللىق 28-سانى تارقىتىلغان. بۇ ساننىڭ ئەرەپچىسى شەرقىي تۈركىستان تارىخىغا چوڭ ئورۇن بېرىلگەن. ئۇيغۇرچە قىسمىدا شائىر سۇلتان مەھمۇد قەشقەرىينىڭ ۋەتىنىمىزدىكى خىتاي قاچاقلىرىنىڭ ئېيىپلىرى ئەسىرلىرى بىرنەچچىسى بىرنەچچە ئوقۇلىدۇ دېگەن كۆپ يېشى خۇسۇسىدىكى چوڭ ماقالىسى بېرىلگەن. يۈسۈپبەگ مۇخلىسىنىڭ ئۆتكەن يىلى گېرمانىيەدە سۆزلىگەن خەلق ئازادلىقى توغرۇلۇق ئەخبارى بىلەن بېرىلگەن. تۈركچە قىسمىدا غۇلامىدىن پاختانىڭ چوڭ تارىخىي ماقالىسى بىلەن بىللە، مۇخلىسىنىڭ ئوچۇق خېتى بېرىلگەن.

ئاناۋەتەن خەۋەرلىرى

ئاقسۇنىڭ كەلپىن ناھىيىسى قاتتىق يەر تەۋرىگەن

ئۈرۈمچى رادىئوسىنىڭ بۇ يىل 9-مارت كېچىكتۈرۈپ بەرگەن بىر تەپسىلى خەۋەرىگە قارىغاندا، 25-فېۋرال كەلپىن ناھىيىسى ئەتراپىدا يۈز بەرگەن ناھايىتى كۈچلۈك يەر تەۋرەش ئىنتايىن ئېغىر ۋەيرانچىلىق كەلتۈرگەن. خىتاي ۋە ھەشەرلىرىنىڭ تۇمۇر يەنە نۇر بېسىپ ھەرقاچان ئۆلۈكلەر ۋە قەلەرنى يوشۇرۇپ كەلگەنلەر دېسىمالى رادىئوسى بۇ ئاپەت ئىسلىمىزىدىنى مەلۇم قىلمىدى. شۇنىڭغا قارىماي بىز بۇ ئېغىر ئاپەتتە ئۆلگەن - زەخمىلەنگەن ۋە ماكانسىز قالغان بارلىق كەلپىنلىك قېرىنداشلىرىمىزغا چىن سەمىمىي ھالدا سورايتۇرىمىز. ئاللاھنىڭ رەھمىتىگە ئىلتىجا قىلىمىز.

ئاتلىماكان - خىتاي چوڭ ئاتىش يولى جەنۇبىي يېشىل قاتار.

بېيجىڭ رادىئوسىنىڭ بۇ يىل 17-فېۋرال كۈنىكى خەۋەرىگە قارىغاندا، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ ئاربىغا ئومۇمىي يۆلىشىك خىتاي ئاتىش ئىشلىرى ئۈچۈن ئۆتكەن يىلى يوقۇردىن باشلىغان چوڭ ئاتىش يولى 17-فېۋرال ئادىم رەئىسى لىپېڭغا تەكشۈرۈلگەن. دۇنيا بويىچە ئەڭ چوڭ ھېساپلانغان بۇ يول ئارىمىدىنى تۇتاش شەرقىي ئاق-لىمىكانى كېسىپ، چارچىلىق ناھىيىسى ئارقىلىق تىرىك چەرچەن ئول-كىسىگە ئۆتىدۇ. بۇ يولنىڭ بىلەن بۇ يول تىراھى خىتاينىڭ پۈتۈن ئول-كىلىرىگە ئۇتۇپ، بېيجىڭ ۋە تىنگەنگە خىتاي چىقىرىشى ئىشى ناھايىتى ئاسان ئەمەلگە ئاشىدۇ. بۇ يول 1992-يىلى پۈتۈنلەي دېيىلمەكتە.

تۇرپان - قۇمۇل نېفت ئىشتابى قۇرۇلغان

ئۈرۈمچى، 28-فېۋرال خەۋىرى.

ھەممىگە مەلۇم، كېزىشىمىزنىڭ ئۆتكەن يىللاردىن بۇيان چەت ئەللىك بىز خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ تۇرپان ئويمانلىقىدىن نېفت قېزىش ئۈچۈن 10 مىڭ خىتاي ئاشلىغانلىقىنى خەۋەر قىلغان ئىدۇق. بۇ خىتايلار ئۆتكەن يىلى بۇ ئويمانلىقنى بېشى قۇدۇق ئېچىپ، بۇ يەرلەردە ناھايىتى باي ھەم سۈپەتلىك نېفت، گاز لار-نىڭ چىققانلىقىنى بېيجىڭغا مەخپىي دوكلات قىلغان ئىدى. مۇشۇ دوكلات بويىچە بېيجىڭ بۇ يىل 28-فېۋرال كۈنى ئەمەلىي چوڭ بىر تۈركۈم خىتاي ھەم مۇتەخەسسىسلىرىنى؟! تۇرپانغا چىقىرىپ، پىچانداتۇرپان - قۇمۇل نېفت ئىشتابىنى قۇردى. ھازىر بۇ ئىشتاپقا خىتاي چىقىرىش ئىشى ناھايىتى تېز يۈرمەكتە.

ۋەتىنىمىزنىڭ بىز بىلەن مىللىي ئازابلىق مەركىزى كۆچمەكتە.

قەشقەر خەۋىرى.

خىتاي دىكتاتورلىرى ئۆتكەن يىل ئاپرېلدا قەشقەردە بولغان ئۆتكەن ئەۋەردىك بارىن ئىنقىلابى ۋەتەننىڭ ئەسىرلىرى ئۆتكۈزگەن ئىككى تۈرلۈك، يېزىلارنى مەجبۇرىي ئەمەلەن ھەم «تېنچلىقا» ئەلتۈزۈش ئۈچۈن ۋەتىنىمىز بويىچە يېزىلارغا 20 مىڭدىن ئوشۇق كادىر چۈشۈرگەن ئىدى. بۇ كادىرلارنىڭ قەشقەر بويىچە 1900 يېزىغا جايلاشقان قىسمىلىرى 200 مەزىي ئومۇمىسىدىن ئىنىڭ قوماندانلىقىغا ئاساسەن ئۇيغۇرلاشتۇرۇلغان. 10 مىڭدىن ئوشۇق «خەلق ئەسكىرى» دېگەن يالغانچى نامدا ئاكتىۋلار بىلەن قوشۇلۇپ: «سوتسىيالىستىك تەربىيە» دېگەن ئەسەددىيى سىياسى كۈرەشلەرنى باشلىغان ئىدى. بۇ ھەرىكەت يەرلىك تارىلىق چىلىرى بولمىسا ئۈچۈن ئاھىيىسى قانلىق تەدبىر قوللىنىپ بۇ يىل 19-فېۋرالغىچە 146 نەپەر ۋە مىللىي ئۆلگەن ئۈچ كۈنسۈرلۈك دېگەن ئازلىرى. ھازىر كاشغەر خەۋەرلەرگە قارىغاندا پۈتۈن ۋەتىنىمىز بويىچە بۇ شۇم ھەرىكەتنى قىمچىش ئىشلىرى ئەۋج ئېلىپ كەتكەن. بۇ ئىشلارغا قارىماي ئۈرۈمچى دىكتاتورلىرى بۇ ھەرىكەتنى تېخىمۇ كۈچەيتىش ئۈچۈن بېيجىڭدىن جاناپلى باشلىق يېڭى خوجايىنلىق ئىشتاپ قۇردى.

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى

شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال ۋە مىللىي بىرلىك
تەشكىلاتىنىڭ نەشر ئەفكارى

1997
ئاپرېل
108-سان

ئەنقەرە، 1979-يىل
ئاپرېلدىن ئېتىبارەن
چىقماقتا

شەرقىي تۈركىستان بىزنىڭ مۇقەددەس
زېمىنىمىز. بىزلەر پاك خەلقىمىز ۋە مىللىتىمىز
ئەمەس ئەجدادلىرىمىز بىزگە قالدۇرغان .
بۇ ۋەتەنىمىزنى ياتلارغا بەرمەيمىز، چىقارمايلى .
ئۇنىڭ ئەركىن-ئازات ھەم ئىلاۋۇق مۇستە-
قىللىقى يولىدا خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە
قارشى ئاتالىقچە ئېلىشايلى !

ئەشەددىي خىتاي كوممۇنىست دىكتاتورلىرىنىڭ ئۇلۇق ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان-دىكى زۇلۇم ئىسكەنجىسى يەنە بەش يىلغا سوزۇلدى. كونا زۇغۇي كوممۇنىست رەھبەر-لىرى يەنە ئۆز ئورنىدا قالدى. مىللىتىمىز بېشىغا يېڭى بالا-قازا ئاپەت يۈزلەندى.

بايانات

ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلار!
بۈگۈنكى پۈتۈن دۇنيادا بولۇۋاتقان ئەشەددىي كوممۇنىستلىق ئەقىدە، زۇلۇم-
ئىسكەنجىسى بەربات بولۇپ، 70 يىلدىن بېرى بولۇپ كەلگەن ئاسارەتتىن قۇتۇل-
غان ئىلگىرى بولۇپ كەلگەن شەرقىي ياۋروپا، ئالبانىيە ۋە ئوتتۇرا ئاسىيا
خەلقلىرى ھۆر-ئازات بولۇۋاتقان ئاجايىپ بىر ۋاقىتتا بىزنىڭ ۋەتىنىمىز شەر-
قىي تۈركىستاندىكى كوممۇنىست خىتاي دىكتاتورلىرى شۇ كۈنگىچە كۈرەشلىگەن
ھەربىي كۈچ بىلەن، ئۆزلىرىنىڭ قانلىق قىلمىشلىرىنى يەنە قولغا ئالدى. بۇ
يىل 14-مارتتىن 19-مارتقىچە ئۈرۈمچىدە ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونىنىڭ 4-قۇ-
رۇلتايى بولۇپ، ئۇرۇمچى قۇرۇلتاي ھەيئىتى كونا دىكتاتور كوممۇنىست باشلىقلار-
نى يەنە بەش يىلغا سايلىدى. بۇ مەركەزگە سايلانغان 115 رەھبەرلەرنىڭ
60 ى مىللىي، 55 ى خىتاي بولۇپ، خىتاي زومىگەرلىكى ئىگىلىگەنلىكى ئېنىق.
بۇنىڭ بىلەن بۇنىڭچە يىلدىن بېرى: «بىز كىمگە بوي سۇنىمىز؟» نىڭ ساناقچى نورى
چۈشەر، ئەشەددىي كوممۇنىستلىق ئۆزگىرىپ ئۆز گۈزەل كونا رەھبەرلەر ئال-
مىشار. دەپ ئۈمىد قىلىپ كەلگەن شەرقىي تۈركىستانلىقلار قاتتىق ئۈمىدسىزلىن-
ئاستىغا چۈشتى، ھەرقاچان ئىنقىلابقا ئەيىبلەنگەن ئىدى ۋە كەلگەن ئىنقىلابچى
كۈچلەر ئىنقىلاب يېڭى باشقا يولنىڭ قالمىغانلىقىنى ئەمدى قەتئىي ھېس قىلىشتى.
ھازىر ۋەتىنىمىزنىڭ ۋەزىيىتى خىتايلار ئۈچۈن ئەنسىزلىك قىلىشقا ئىنتايىن «مۇۋاپىق؟»
ئەمەس، مۇغەييەر (جىددىي قارىمۇ-قارشى) ھالەتتە تۇرماقتا.
شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال ۋە مىللىي بىرلىك تەشكىلاتى ۋەتىنىمىزدىكى بۇ ئەن-
جىددىي ئەنسىزلىكتە تولۇق قوشۇلىدۇ. چۈنكى بىز ۋەتىنىمىزدىكى كونا كوممۇنىست
دىكتاتورلارنىڭ قايتا سايلىنىشىنى، بولۇپمۇ ئۇلارنىڭ ئەركىنلىكنىڭ خىتايلىشىشىنى
ۋەتىنىمىز ئۈچۈن ئىنتايىن خەتەرلىك ئۆلچەم بىلەن بولغان قانداق داۋام قىلىپ
كەلگەن بولسا يەنە شۇ بويىچە داۋام قىلىشىنى بىلىمىز. مەسىلەن بىرىنچىدىن،
ئۈچىنچى چىققان قىسىم-نى كوممۇنىست ئۈرۈمچىدە ئەمەت بۇ سايلامدىن بۇرۇن
ۋەتىنىمىزنى خىتايلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئاربىغا 10 مىليون خىتاي
كۆچۈرۈپ چىقىرىشقا قول قويۇپ، بەزىگەن مىللىي مۇئەسسەسە بولۇپ، ئۇ تۆزۈ
قول قويغان مۇشۇ خاتىلىق يالغان ئۈزى ئەمەلگە ئاشۇرۇشقا يەنە ئۈز
5 يىل خىزمەت قىلىدۇ. مۇشۇ كوممۇنىستلار قۇرۇلتايى داۋامىدا ئارىمى
خىتايلاشتۇرۇش ۋە ئالىيە تېخىمۇ كۈچەيتىپ كەتتى. بېشىنچى يىل ئىچىدە ئا-
رىدىن چىققان 1200 توننا نېفىتنى خەلقئارا بازارغا چىقىرىپ، ئۇنىڭ ھەر
تونىنىڭ 85 دوللاردىن 700 مىڭ ئامېرىكا دوللىرىغا ساتقانلىقى، بۇنىڭ
بىلەن بىرگە ئىنتايىن ئېچىلغان خىتاي يول قۇرۇلۇشلىرى ئارقىلىق يۆتكىدۇق.
چۈشۈرۈپ بىر يىل 500 مىڭ توننا نېفىت چىقىرىپ ئۇنى خەلقئارا بازاردا 291
مىليون ئامېرىكا دوللىرىغا ئايلاندۇرۇشقا ئەمر قىلدى. بۇنىڭ ئۈچۈن ئۇلار
تارىم نېفىت ئىشتابىغا 160 مىڭ توننا ئۇزۇق-ئۇلاغ ئەۋەتىپ، ئۇلارنى ئۆي-
جاي بىلەن تەمىنلەش ئۈچۈن تارىمنى ئىگىلىگەن مىڭ سىمەنت زاۋۇتى، بۇ
جۇڭگو ھۆكۈمىتىنىڭ زاۋۇتى سېلىنىشقا بۇيرۇدى. بۇ 50 يىلدىن بېرى ئاتوم-يادرو
سىناقلىرى ئاستىدا قالغان تارىمدىكى ئېكولوگىيەسى ئۈچۈن قوشۇمچە ھالا-
كەتلىك قەدەم ھېسابلىنىدۇ. ئۈرۈمچىدە ئاشۇ سىنىڭ 4-ئاپرېل كۈنىدىكى ئەن-
ئەنىلىك بوغدا ۋە يېڭى قاتارلىق ئەنئەنىۋى شەھەر يەنە بۇ يېڭى ئىشتاپ ئىشلىتىپ
چىققان 200 خىتاي نېفىتچىلىرى ئوتتۇرا ئاكلىمىكانغا جايلىشىپ، ئۇلاردىكى
ئۈچۈن نېفىت چىقىرىشقا باشلىغان؟!
ئىككىنچىدىن، بۇ قۇرۇلتايدا ۋەتىنىمىزدىكى كوممۇنىست ئەتىلەت-

لارنى يەنە بىر قېتىم ئادەم كۆچۈرۈپ، «خىتايچە سوتسىيالىزم قۇرۇش» دېگەن
خىتايچە سىياسەتنى يەنە يولغا قويدى. 1988-يىلقى مەلۇماتلاردا
ئىشچىلار 500 مىڭغا يەتمىگەن كوممۇنىستلار بار ئىدى. بۇ قۇرۇلتاي بېكىت
ھېساۋاتىغا قارىغاندا ئۇ سان 700 مىڭغا يەتكەن. ئەلۋەتتە بۇ سان بىر
مىليونغا يېتىكلەشتۈرۈش قارارى ئېلىندى. دېمەك، بۇ ۋەتىنىمىزدىكى كوممۇ-
نىستلىق رەھبەرلىكنىڭ ئەلگە يۈكلەنگەن ئوسۇپ، پۈتۈن ھاكىمىيەت كوممۇنىستلار
قولىدا بولىدۇ دېگەن سۆز.
ئۈچىنچىدىن، مۇشۇ قۇرۇلتايدا ئۆتكەن ئۈچىنچى كۈنىدە، بۇ يىل
22-مارت كۈنى مىللىي مۇئەسسەسە ئۈرۈمچىدە داۋامەت ئاپتونوم رايونلۇق بۇيىچە پۈ-
تۈن سىياسىي باشلىقلارنى بېغىپ، ئۇيغۇر مىللىي تارىخىغا قارشى 1-نومۇرلۇق
باشلانغان كۈرەشنى كۈچەيتىشنى ئالاھىدە تاپشۇردى. بۇنىڭ بىلەن ۋەتىنىمىز-
دىن يېڭى مىللەتچى، مىللىي بۆلگۈنچى، ئۇچىچى، پانتۈركىست-پانئىسلامىست-
لارنى ئىزدەش ھۆكۈمىتى تۆۋەن دەرىجىلىك ئادەمگە كوممۇنىست ئاكتىپلىرىغا تو-
لۇق ئۈگۈزۈلدى. بۇ قابىلىيەتلىك تۆھمەت، ھاقارەت، مىللىي ۋە ئىنسانىي ئا-
زاب-ئىسكەنجىلەر پۈتۈن ۋەتىنىمىز بويىچە قانات يايدۇرىدۇ. كوممۇنىست
جانابىلىرىنىڭ 22-مارتتىكى بىر جەمكى تىلغا قارىغاندا، شۇ يىل باشلانغاندىن
بېرى ئۇيغۇر مىللىي مەنىۋىي بايلىقلىرىغا كىرىشكەن 62 جىلدنىڭ يارىمى «مە-
نىۋى ئەخلاقلىق يېڭىغا توغرا كەلگەن. مانا، بۇ كەبى شۇ مەلۇماتلاردىن
ئەنسىزلىك ئاساسىنى ئۈگۈنەمسىز؟ لېكىن بىز بۇ ئەنسىزلىكنى قورقاقلىقنىڭ
ئەنسىزلىكى ئەمەس، نەپرەت ۋە غەزەپ ئەنسىزلىكى دەپ ئاتايلا ئاۋۇرۇشىمىز
لازىم.
بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئىستىقلال ۋە مىللىي بىرلىك تەشكىلاتى
ۋەتىنىمىزنىڭ ئىچى-تېشىدىكى پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزنىڭ دىققىتىگە شۇلارنى
ئالاھىدە مەلۇم قىلىدۇ.
1. بۈگۈنكى دۇنيادىكى تارىخنىڭ، سىياسىي ۋە ئىجتىمائىي ئېقىمنىڭ ھەر كۈن-
شۇكى، مۇسۇلمانلىك بىلەن بەرپا بولغان ئەشەددىي كوممۇنىستلىق دىكتاتورلار تۈگەپ،
ئىنسانىيەتنىڭ زۇلۇم ئىسكەنجىسىدىن مەڭگۈ قۇتۇلىدۇ. شۇ جۈملىدىن
بىزنىڭ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى خىتاينىڭ ئەشەددىي كوممۇنىستلىق
دىكتاتورىمۇ كېچىكمەي چوقۇم بەربات بولىدۇ. بىز بۇنىڭغا قەتئىي ئىشەن-
گىنىمىز ھالدا، ۋەتىنىمىزدىكى بۇ دەۋرىي ئەخلاقسىز بىر تۈزۈمنى بولسىمۇ يوقاتماق
قوزغىلىشقا تەيىنلەشىمىز كېرەك.
2. شەرقىي تۈركىستان ئۈچۈن بۈگۈنكى ئەڭ تۇغرا سىياسەت-تو-
گىزىمىزنىڭ 107-سانىدا ئېلان قىلىنغان بېجىڭنىڭ ۋەتىنىمىزگە خىتاي
چىقىرىشىنى توختىتىش. ئارىمنى ئاتوم سىنىقى، خىتايلار زومىغا ئايلاندۇ-
رۇش، ئاكلىمىكان-خىتاي چۆللۈك ئاتىش بولمىسۇن» توختىتىش. تۆرىيان
قوزغىلاڭ ئىنقىلابىغا خىتاي قولىنى سوقۇشتۇرماسلىق ۋە، پۈتۈن شەرقىي
تۈركىستانلىقلار مۇشۇ بۇ تولۇق ئۇيغۇر ھەم ئالتۇن ئال سىياسەتكە كۆ-
زەل بولۇپ، بۇ سىياسىتىمىز كەلگۈسى قۇرۇلغان مۇستەقىل ئىستىقلالىمىزنىڭ
ھامىيلىقىنى يېپىشىمىز لازىم.

بۇ مۇناسىۋەت بىلەن شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى چەت ئەللەردىكى ۋە-
تەنداشلىرىمىز نامىغا ئالاھىدە مۇراجىئەت چىقاردى.

پۈتۈن چەت ئەللەردىكى شەرقىي تۈركىستانلىق ۋەتەنداشلارغا مۇراجىئەت

بۈگۈن پۈتۈن دۇنيا بويىچە تۈركىيە بىلەن سەئۇدىيە ئەرەبىستاندا، سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن مانغولىيەدە، ئافغانىستان بىلەن پاكىستاندا، ھىندىستان بىلەن ھىندونېزىيەدە ۋە ئەۋروپالاردا بولۇپ بىر مىليونغا يېقىن شەرقىي تۈركىستانلىق قېرىنداشلىرىمىز ۋەتەنىدىن جۇدا بولۇپ ياشاپ كېلىۋاتىدۇ. بۇ قېرىنداشلىرىمىزنىڭ بىر قىسمى ئۆز ۋەتىنىدىن بېرى ئۆزلىرى تۇرۇۋاتقان ھەر قايسى ئەللەرنىڭ پۇقرالىقىغا يېزىلىپ كەتكەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ھەرگىزمۇ ئۆزلىرىنىڭ شەرقىي تۈركىستانلىق ئىكەنلىكلىرىنى ئۇنتۇپ قالغىنى يوق ھەم ئۇنتۇمايدۇ. ئەپسۇسكى، بىز ھازىر دۇنيادىكى مىليونلىغان مۇھاجىرلار قاتارىدا ۋەتەنسىزلىكنىڭ ئېيتقۇسىز ئېغىر دەردى ۋە جىسمانى ئازاپلىرىنى تارتىپ كېلىۋاتىمىز ۋە ئۇنى مۇڭلىنىپ كېسىپ تارتىمىز. مۇقەددەس دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاننى مەجبۇرى تاشلاپ چىقىپ، چەت ئەللەردىن پاناھلىنىش ئىشلىرى شۇ كۈنلەردىن داۋام قىلىۋاتىدۇ.

لېكىن بىز ئالدى بىلەن شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەپ ئۆتۈشىمىز لازىمكى، بىز ئۈچۈن مۇھاجىرلىق قانچىلىك ئېغىر بولسىغا قارىماي بىزگە ۋاقىتلىق باش پانا بولۇپ، مەرھەمەت قىلىپ بىزگە مادىدى-مەنىۋى مەدەتلىك قىلىپ كېلىۋاتقان ئىنسانپەرۋەر ئەللەرگە بارىغا نىسبەتەن كۆپ يەم كەتتە. جۈملىدىن بۈگۈن سوۋېت ئىتتىپاقىدا ياشاۋاتقان ئۇيغۇرلار ئۆز ئانا تىلىدا 50 تىن ئوشۇق مىللىي مەكتەپكە ئىگە بولۇش بىلەن ئۈچ گېزىت، بىر ژۇرنال، ئۈچ نەشرىيات بولۇپ ھەر يىلى يۈزلەپ كىتاپلارنى نەشر قىلماقتا. ھازىر سوۋېت ئۇيغۇرلىرى ئىچىدە 200 دىن ئوشۇق پەن كاندىداتى، ئونلىغان پەن دوكتورلىرى بىلەن ئاكادېمىكلار بار. ئۇلار مەخسۇس ئىنستىتۇت قۇرۇپ (ئىشتاتى 80 كىشى)، ۋەتىنىمىزنىڭ ئەڭ مۇھىم ئىلمىي مەسىلىلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ. بۇ قاتاردا 1979-يىلدىن بېرى ۋەتىنىمىزنىڭ ھەقىقىي مىللىي ئاۋازى بولۇپ ئوچۇق كۆرەش قىلىپ كېلىۋاتقان «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ھازىرقى ئوچۇقچىلىق سىياسىتى سايىسىدا ئۆز ئىشىنى داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتىدۇ.

پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ پايىتەختى سەئۇدىيە ئەرەبىستانى بىز ئۈچۈن ئىچىمىزدىكى ئەڭ مەھرۇملارنى قوبۇل قىلىپ، جىددەدە 52 مىڭ تىللىق مەخسۇس ئۇيغۇرلار ئۈسىنى تەسىس قىلىپ، بۇ ئارقىلىق مىللىتىمىزنىڭ روھىغا مەدەت قوشۇۋاتىدۇ. بۇنىڭ ئەينى جەھەتتە دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ خەلقئارالىق ئىشلىرى بىر نەچچە قېتىم قارار قوبۇل قىلىپ، كۆپلىگەن مادىدى ياردەملەرنى قىلىپ، دىپلوماتىيە جەھەتتە خىتاي ھۆكۈمىتىگە تەكلىپلەر بەرگەن مەسىلىلەرنى ئاشكارىلاپ ئاگاھلاندۇرۇش قىلىپ كەلدى.

تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئۈچۈن كۆچمەنلەر جەمئىيەتلىرى — «شەرقىي تۈركىستان ۋەقفى»، «قازاق تۈرك ۋەقفىلىرى» قۇرۇلغان. بۇلار ئۇيغۇر، قازاق، تۈرك، ئەرەب ۋە ئىنگلىز تىللىرىدا «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» مۇھاجىرلار نەشر قىلىشتىن تاشقىرى ئورغۇن تارىخى، سىياسىي ۋە ئەدەبىي ئەسەرلەرنى كۆپ تىللاردا نەشر قىلماقتا. بۇنىڭ ئەينى جەھەتتە بىر قاتار ئەللەرنىڭ سىياسىي قولىغا كېلىپ، مۇھاجىرلىرىمىزنىڭ خەلقئارا بىردەملىكى مەيدانى ئىككى كەلتى.

خوش، شۇ چاغدا بىز مۇھاجىرلارنىڭ ھازىرقى ئەھۋالىمىز بۇ قەدەر قىلارلىق ئىبارەت ئىكەن، ئانا ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننىڭ بۈگۈنكى ھالى نېمە؟ بىز ئۇنىڭغا قانداق مۇناسىۋەتتە بولۇشىمىز لازىم؟ دېگەن بىر سوئالنىڭ تەرىخلىشى ئۆز-ئۆزىدىن مەلۇمدۇر. بىز ئۇيغۇر يىغىلىپ ۋەتىنىمىزگە بولسۇنلىغا ھەربىر شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ يۈرەكلىرى تىترەپ، غەزەپ كېلىپ، ۋىجدانى ئىسيان كۆتۈرۈپ تۇرۇۋاتىدۇ: «بۈگۈن بىزنىڭ ئالىي ھۆددىمىز ۋە مۇقەددەس مۇسۇلمانلىقىمىز ۋە بۈيۈك ۋەزىيە يوقتۇر!» — دەپ جاۋاپ بېرىشتە ئەنبىشەدۇر ۋە شۇنداق جاۋاپ بېرىشىمىز ئېنىكلىمەيدۇ. چۈنكى جاناب ئاللا ئۆزىنىڭ مۇقەددەس كالامىدا: «حب الوطن من الايمان!» — يەنى، ۋەتەننى سۆيۈش دىننى سۆيۈش بىلەن بەرابەردۇر دېگەن. ئوخشاشلا بۈگۈن بىز ۋەتەنسىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئالدىدا ۋەتەننى ئەزىز، ۋەتەننىڭ ئىستىقلالى ۋە ۋەتەننىڭ قىممەتى ھېچنەرسە يوقتۇر ۋە ئۇنى بىرلىشىش ھەم مۇمكىن ئەمەستۇر. بىز ئۇنى سائەت ئەمەس مىنۇتلاپ، مىنۇت ئەمەس سېكۇنتلاپ يادىمىزدىن چىقىرىشقا تېگىشلىك ئەمەسمىز.

ھالبۇكى، ئانا دىيارىمىز شەرقىي تۈركىستاندىكى شۇ كۈنلەردىكى قايغۇلۇق ۋە ئېچىنىشلىق ئەھۋالىدىن مىللىتىمىز دۈچ كېلىۋاتقان غايەت مۇدھىش مىللىي ئەغىر بولەرىنى مۇشۇنداق جىددىي تۈس ئالغان قايغۇرۇشقا مەجبۇر قىلماقتا. ئەگەر بىز بۇ قايغۇلۇق ھالەتنىڭ مېنىڭچە بىرلىككە كۆز ئالدىمىزغا كەلتۈرسەك، ئالدى بىلەن ئۆز يېرىمىزدە ئۆزىمىزنىڭ ئاز سانلىق مىللەتكە ئايلىنىپ كېتىشتىن ئىبارەت ئوخشاشى يوق مۇدھىش قىسمەتتىن ھەرقايسى ئەللەرنىڭ كۈن سانايپ كۆچ يېغىشىنى بىر مىنۇت خاتىرجەم بولالمايمىز. بېيجىڭ قانداق نىيەتلەردە كۆچۈرۈپ ئەكىلگەن ئاشۇ ئىستىلچىلار بىلەن ھازىرنىڭ ئۆزىدە ۋەتىنىمىزدىكى خىتايلارنىڭ سانى 7 مىليونغا يەتكۈزدى. بېيجىڭنىڭ ئەمەلدىكى چوڭ پىلانى ۋەتىنىمىزگە شۇ ئەسىرنىڭ ئاخىرىغىچە 100 مىليون خىتاي كۆچۈرۈپ چىقىش. ئېلىنغان ئۈچۈن ئازىنى ئارىغا ئون مىليون خىتاينى ئورۇنلاشتۇرۇپ، ئۇنىڭ ئېكىسىگە 60 مىلياردقا ئوخشاش بېكىتمىزنى ئۇنىڭ خالىغىچە بۇلاپ-تالاش.

بېيجىڭ مۇشۇ قاۋاپ... پۈتۈن بويىچە بولغاندىن بېرى تارىمغا خىتاي چىقىرىشنى پەۋقۇلئاددە كۈچەيتكەن ئىدى. بۇ يىل باشلانغاندىن بېرى تۇرپاندىن نېفىت ئېچىش باھانىسى بىلەن قەدىمىي تۇرپان دىيارىغا خىتاي چىقىرىشنى كۈچەيتمەكتە. خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ پوۋ-ھېسابلىرىنى ئوتتۇرىغا قويغان ئاتالمىش 4-قۇرۇلتايى ئىچىملىك يول ئېچىپ، پۈتۈن ھاكىمىيەتنى خىتاي دىكتاتورلىرىنىڭ قولىغا ئاپىرىشقا، بۇ ئەسىرنىڭ دىكتاتورلۇق پىلانى ئىجرا تەشكىللىنەم — ئاشكارا ۋە ئاسلىق مىللىي مۇرتەد داۋاملاشتۇرۇپ ئاشكارا يوشۇرۇنلۇق قىلماقتا.

لېكىن بىز شۇنى ئالاھىدە پەخىر بىلەن تەكىتلىمەكچىمىزكى، بۇ قاباھەتلىك ئاستىدىكى ۋە مىللىي مۇرتەدلەرنىڭ دىكتاتورلىرىغا قارشى ئۇيغۇر ۋەتىنىمىزنىڭ ئەڭ پاك ھەم غۇرۇرلۇق پەرزەنتلىرى ئوتتۇرىغا سىياسىي تەشكىلاتلارغا ئۇيۇشۇپ، يېڭى كارلىق بىلەن كۆرەش قىلماقتا. ئۇلارنىڭ ئىستىقبالى چەكسىز پارلاق. بىز چەت ئەللەردىكى بارلىق شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار باسقۇنچى خىتاي مۇستەملىكىچىلىرى بىلەن ئۇنىڭ مىللىي مالايلىرىغا لەنەت-نەپرەتلىرىمىزنى ياغدۇرۇپ، ئۇلارغا قارشى مەردانە كۆرەش قىلىۋاتقان مىللىي ۋەتەنپەرۋەرلىرىمىزنى پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن قوللىشىمىز لازىم.

ئەسكەرتىش: بۇ يىل 12-ئاپرېل مىللىي قەھرىمانىمىز غېنى باتۇرنى ئەسلەش كۈنى. مەرھۇم قەھرىمان ئېسىگە مۇراسىم بولىدۇ. كەينىدىن باتۇر ھەققىدە كىنو بولىدۇ. بۇ مۇراسىمغا ھەممىڭىزنى تەكلىپ قىلىمىز.

إن الله يأمركم أن تؤدوا الأمانات إلى أهلها وإذا حكمتم بين الناس أن تحكموا بالعدل

إن الله نعما يعظكم به إن الله كان سميعا بصيرا

اسلاميت ازاديت عدالت اخوت

يشاسون بيوك وطنمز توركستان آزادلقي، قوتلق بولسون اسلام حاكميتي

ئۇلۇغ سەئۇدىيە ئىسلام دولىتىنىڭ
جالالەتلىك پادىشاسى، مىللىتى سەئۇدنىڭ
بۈگۈنكى ئەڭ بۈيۈك ۋاجىبول ئىھتىرامى،
پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ پاناھى
فەھد ئىبنى ئابدۇلئەزىز ئەل سەئۇد
ھەزرەتلىرىگە

شەرقىي تۈركىستان ۋەتەنپەرۋەرلىرىنىڭ خەلقئارا تەشۋىقاتى
«شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» باش مۇھەررىرى ئەلىپ يۇسۇپبەگ
مۇخلىسى (يۇسۇپ ئاچىن قەشقەرى) دىن ئىلتىماس

نامە

«شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى»

-1985-

يۈسۈپبەگ مۇخلىسى

گېزىتنىڭ بىر سەھىپە...

ئۇلۇغ سەئۇدىيە ئىسلام دۆلىتىنىڭ جالالەتلىك پادىشاسى،
مىللىتى سەئۇدىنىڭ بۈگۈنكى ئەڭ بۈيۈك ۋاجىبۇل ئېھتىرامى،
پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ پانايى فەھد ئىبنى
ئابدۇلئەزىز ئەسسەئۇد
ھەزرەتلىرىگە.

جالالەتلىك پادىشا ھەزرەتلىرى.

مەن ئالىي موزۇرلىرىغا يېزىۋاتقان بۇ ئىلتىماسنامەمنى تارىختا ئىسمى «ئۇيغۇر» دېگەن غايەت شۆھرەتلىك بىر مىللىي نام ئاستىدا ئىسكەندەر زۇلقەر-نەيننى دۇنيا بويىچە بىرىنچى قېتىم سۈلھ شەرتىگە قول قويۇشقا زورلىغان بىر قەھرىمان مىللەتنىڭ پەرزەندى سۈپىتىدە يېزىۋاتىمەن. ئەمما ئۇ نەجىب مىللەتنىڭ ئوغ-رۇرى بىلەن ئەمەس، بۈگۈنكى ئەڭ ئېغىر فاجىئەلىك مىللىي قايغۇسى ئىچىدە، ئۇ-نىڭ بىلەن ئۇ شۇ مىللەتنىڭ مۇقەددەس ئىسلام دىنىنى قوبۇل قىلغىنىغا 1050 يىل بولغان بولسىمۇ ئەمما ئۇنىڭ كۆپ زامانلاردىن بېرى ئىسلام دۇنياسىنىڭ ھىمايىسىدىن سىرت قالدۇرۇلۇپ كېلىشى سەۋەبلىك دۇنيادىكى ئەڭ قالاق بىر مەجۇسى خىتاي تاجاۋۇز-چى مىللەتنىڭ ۋەھشىيانە پەنجىسى ئاستىدا ئەلەم ئىچىدە يېزىۋاتىمەن.

ئۇ مىللەت كىم، ئۇ نەدە ياشايدۇ، ئۇنىڭ مىللىي ئورنى بىلەن مىللىي مەدەنىيىتى قانچىلىك بولغان، ئۇنىڭ ھازىرقى ھالى نېچۈك؟ - مەن ئەۋۋەل موزۇرى ئالىيلىرىغا بۇ سوئاللارغا قىسقىچە مەلۇمات بېرىپ ئاندىن ئاساسىي ئىلتىماسلىرىمنى يازماقچىمەن.

مېنىڭ پۈتۈن دۇنياغا مەشھۇر بوۋام مەھمۇد ئەلھۈسەيىن قەشقەرى بۇ-نىڭدىن 911 يىل مۇقەددەم تۈزگەن «دىۋانۇ لۇغەتىت تۈرك» - ئىسىملىك بۈيۈك قامۇسىدا جانابى ئاللاھ كالامىدىن نەقىل قىلىپ شۇنداق يازغان ئىدى: «مەن تۈرك دەپ بىر تائىپە ياراتتىم. ئۇلارنىڭ قىلىچىدىن ھەزەر قىلغان مىللەتلەرگە خان-لىققا، ئۇلارنىڭ تىلى بىلەن شۇغۇللانغان خەلقلەر ئۇلارنىڭ قوغدىشىغا ئېرىشىدۇ». مۇشۇ نەقىلدە كەلگەن تۈرك ھازىرقى شەرقىي ياكى قەشقەر تۈركلىرى بولۇپ، ئۇلار ئۆزلىرىنى ئىسكەندەر زامانىدىن بۇيان «ئۇيغۇر!» دەپ ئاتاپ كەلمەكتە. بۇ ئۇيغۇرلار قەدىمدىن بېرى مەركىزى ئاسىيانىڭ شەرقىي تۈركىستان دىيارىدا ياشاپ كەلمەكتە. بۇلارنىڭ مىللىي ئورنى دۈشمەن خىتايلار دەقەستەن تاز كور-

سۈرۈپ 6 مىلليون چوڭ يېسىق ئېتىز قىلىپ كېلىۋاتىمىز. لېكىن بوغدىلىقنىڭ نوپۇسى بىز كۆرگەن 20 مىلليوندىن ئاشتى. بۇ نوپۇس ئامېرىكا ۋە ئەنگلىيەنىڭ مۇشۇ سانىغا يېقىن. 14 مىلليون چوڭ يېسىق ئېتىز كۆرسىتىلىۋاتىدۇ. بۇ مىللەت ئۆزىنىڭ بۇ نوپۇسى بىلەن ھازىرقى كۈندە ئېزىلگەن 158 مۇستەقىل دۆلەتلەرنىڭ 72-سىنىڭ ئالدىدا تۇرىدۇ (بۇ خۇسۇستىكى بىر قىسىم مەلۇماتنى بوغدىتكە ئىلاۋە قىلدىم).

تارىختا تۈركىي قەۋملىرى ياشىغان كەڭ دىيارلاردا ۋە جۇڭگوغا كەلگەن بۈيۈك ئىسلام مەدەنىيىتى ئىچىدە ئۇيغۇر ئىسلام مەدەنىيىتى ھەرقاچان يېتەكچى ئورۇندا بولۇپ كەلدى. جۈملىدىن دۇنياۋى مەشھۇر ئوبۇلھۇسەيىن ئىبنى سىنا، فارابى، ماھمۇد قەشقەرى، يۈسۈپ بالاساغۇنى، يۈسۈپ سەككاكى، سەئىد مىللەت ۋە ئەلەۋزىل كاشغەرى، لۇتفى، ئاتايى، ناۋايى ۋە يۈسۈپ ئەمىرى كەبى يۈزلىگەن ئالىملار بىلەن ئەدىب شائىرلار مۇشۇ ئەجەب مىللەتنىڭ پەرزەنتلىرى ئىدى. بۇ بۈيۈك شەخسلەر ئۇلۇق ئەرەب تىلىنى ئۆز ئانا تىلىدەك بىلىپ، ئاساسى ئەسەرلىرىنى مۇقەددەس قۇرئاننىڭ شەرىپ تىلىدا يېزىشقان ئىدى. ھازىر شەرقىي تۈركىستاندا ئىسلام ئاساسى سالغان دىنىي پېشۋالاردىن 400 دىن ئوشۇق ئەۋلىيالارنىڭ مازارلىرى بار. بۇ مازارلارنى يادلاپ سىيلىنغان 14 مىڭ مەسجىت جامالاردا ھەركۈنى مىلليونلىغان مۇسۇلمان ئۇيغۇرلار خۇدانىڭ نامازلىرىنى ئادا قىلىپ، جانابى ئاللادىن ئۆزلىرىنىڭ ئازادلىقىنى تىلەپ كېلىۋاتىدۇ.

بىز بۈگۈنكى تۈركىي ئەۋلادلار ئۆز تارىخىمىزدا يۈز بەرگەن ئىلگىرىكى بۈيۈك مىللىي خاتالىقلىرىمىزنى ناھايىتى كۆپ ئەسلەيمىز. ئۇنىڭ بىرى ـ ھازىرقى ئاناتولىيەنى ماكان قىلغان ئوسمانلى تۈركلىرى ئۆز ئانا يۇرتلىرىنى تاشلاپ ئۇياقا يۇرتلارغا كەتمەسلىكى كېرەك ئىدى. ئۇلار كېيىنكى بىر بۈيۈك تۈرك مۇجەسسەملىكىنىڭ بېلى ئوشۇ قىلدى. ئىككىنچىسى ـ ئۆز ماكانلىرىدا قالغان تۈركلەرنىڭ ئىچىدىكى ئەسىرى ئالىملىق - ئىتتىپاقسىزلىق ۋە ئاخىرى كېلىپ ئۇلارنى ئىككىگە بولۇپ، بىرسىنى رۇسلارنىڭ، ئىككىنچىسىنى خىتايلارنىڭ چاڭگىلىغا چۈشۈرۈپ قويدى. مېنىڭ ۋەتىنىم شەرقىي تۈركىستان، مىللىتىم ئۇيغۇر- تۈركلىرى مانا يۈز يىلدىن بېرى ۋەھشى خىتاي بەنجىسى مۇستەملىكە ھالىتىدە ياشاپ كەلمەكتە.

ئەلۋەتتە، مىللىتىم سەھرا ۋە باشقا كۆپچۈلۈك ئەرەب ئەللىرى «مۇستەملىكە» دېگەن بۇ بىر بەدنام ئاتىغا مۇپتىلا بولغان مىللەت ئەمەسلەرنىڭ قانداق بولۇشىنى ئۆزلىرىنىڭ ئەنگلىيە مۇستەملىكىچىلىرىدا مانا

بېشىنى كەچۈرگەنلىرى بويىچە ياخشى بىلسىمۇ لېكىن ئۇنى خىتاي مىساللىرى بو-
يىچە بىلمەيدۇ ۋە چۈشەنمەيدۇ. چۈنكى، خىتايلار كۆزدە تۇتقان زېمىنلەرنى
ئەڭ كونا قارام ۋە ۋەھشى مۇستەملىكىچىلەرنىڭ بىرسى بولۇپ، ئۇ بۈگۈنكى
دۇنيادىكى ئەڭ يېڭى، ھىيلىگەر ۋە زامانىۋى شەكىلدىكى سوتسىيالىستىك مۇستەملىك-
چىدۇر. ئۇ ئەنگلىيە مۇستەملىكىچىلىرىدىن تامامەن پەرق قىلىدۇ. مەن
بۇ يەردە بۇ دېگەنلىرىمنى دەلىللەش ئۈچۈن ھۇزۇرۇڭلارغا يېقىنقى زامان
تارىخىمىزدىن ئۆزى كىچىك بولسىمۇ مەنىسى چوڭ بىر مىسالنى كەلتۈرۈپ ئۆت-
مەكچىمەن. ھازىرقى خىتايلار 1950-يىلىدىن بويان «ئازات رايون» دەپ
كېلىۋاتقان شەرقىي تۈركىستاننىڭ 1956-يىلى ھەجگە بارغان ئابدۇرەھىم
ئەيسا ئىسىملىك بىر بەلگۈلۈك ئۇيغۇر زىيالىسى ئەرەبىستاننى كۆرگەندىن كېيىن
ھاجىلارغا: «كۆردۈڭلارمۇ، بىز شۇ كۈنگىچە مۇستەملىكە بىلەن مۇستەمە-
لىكىنىڭ پەرقىنى بىلمىگەن ئىكەنمىز. خىتاينىڭ ئازات رايونى دەپ مەيدىمىزگە
ئۇرۇپ يۈرگىچە ئەنگلىيىنىڭ مۇستەملىكىسى بولۇپ قالغان بولساق بۈگۈنكى
ئەرەبلەرچىلىك كۆزلىرىگە ئىگە بولغان بولار ئىكەنمىز» - دېگەن. مەرھۇم
ھەجدىن يانغاندىن كېيىن مۇشۇ سۆزى ئۈچۈن خىتاي جاللاتلىرى ئالدىدا
جازالىنىپ 1958-يىلقى چوڭ مىللىي ئازلىق نىشتافىتى بىلەن سەككىز يېرىگە
پىچاق سېلىنىپ ئۆلتۈرۈلدى. مۇشۇ خىتاي سوتسىيالىستىك جاھانگىرلىرى پاك
ۋەتىنىمىزنى بېسىپ ياتقان 35 يىل ئىچىدە ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاندا
خۇددى مۇشۇ خىل ۋەھشىيانە سۈيقەستلەر بىلەن 2,5 مىليون ئوغۇل-
قىزلىرىمىز يوقىتىلدى. ھازىر ۋەتىنىمىزدىكى خىتاي ۋەھشىيلىكى ناھايىتى ئەۋج
داۋام قىلماقتا.

شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئالدىدىكى بۈگۈنكى ۋە ئەتىكى ئەڭ ئەندىشىلىك ئەھۋال
بولسا ئۆلۈم - يېتىم ئىشلىرى ئەمەس. چۈنكى ھەرقانداق مۇستەملىكىچىلىك تۇ-
زۈم ھۆكۈمرانلىق قىلغان يەردە ئۆلۈم فاجىئەلىرى ھەرقاچان داۋام قىلىدۇ.
شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ بۈگۈنكى ئەڭ چوڭ خەۋپى شۇ بولماقتىكى،
بۇ دىياردا ئەسلىدىن بويان ياشاپ كېلىۋاتقان يەتتە مۇسۇلمان تۈركلىرىنىڭ
ھازىرقى ئومۇمىي يۈزلۈك خىتايلاشتۇرۇلۇشقا مەجبۇر قىلىنىشى بولماقتا. ھالبۇ-
كى، خىتايلار شەرقىي تۈركىستاننى خىتايلاشتۇرۇش ئۈچۈن شۇ ئەسىر ئاخىرىغىچە
100 مىليون خىتاي قاچاقلىرىنى كۆچۈرۈپ چىقىش پىلانىنى جىددىي ئىشلىمەكتە.
ھازىر بۇ دىياردىكى خىتايلارنىڭ سانى 8 مىليونغا يېتىپ قالدى. قوللۇق
ئۇيغۇر دىيارى شەرقىي تۈركىستان خىتاينىڭ ئاساسىي قانۇنىدا جۇڭگونىڭ

ئايرىلماس بىر قىسمى، دەپ قانۇنلاشتۇرۇلدى.

شەخسەن مېنىڭ خەۋىرىم بويىچە قۇدرەتلىك دېگەنلەر يەمۇ ئەمەس. مەن
شۇنىڭدىن قاتتىق ئەنسىرەش قىلىشقا تېگىشلىكى، مۇشۇ قەدەر مۇبۇ خەۋپسىيا-
نەقەدەر پىلان بىلەن ياۋۇزلۇق قەستلىرىنىڭ ئىلگىچى بولغۇچىلىرىمىز
ئەۋلىيالىرىنى ئەستىقلىپ ئۇنىڭغا يول قويۇلۇۋېتىشى بولسا، بىز ئوچۇق ئىلىك
يېقىن ئىسلام ئەللىرى بىلەن قان قېرىنداش تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى ئەرلىرىنى
بۇ تاجاۋۇزلارغا ئەھمىيەتسىز قاراپ كېلىۋېتىشى بولماقتا. مەن
مۇسۇلمان دۆلەت ئەللىرى باشلىقلىرىنىڭ 1980-يىللىقى ... -ئالىي كونفې-
رېنسىيەسىدە تۇنجى شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە چاقىرغان تۇرتكە قارارنى
ياخشى بىلىمەن ۋە ئۇنىڭ يېنىدە تۇرىمەن. ئۇنىڭدىن يىلى خىتاي باشلىقلىرى-
دىن رەئىس لى - شەننەن تۈركىيەگە بارغاندا تۈرك رەھبەرلىرىنىڭ ئۇنىڭغا
شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە سۆز قىلغانلىقىنى گېزىتلەردىن ئاڭلاپ خۇر-
سەن بولدۇم. مۇشۇ قارارلار ۋە سۆزلەرگە ئاساسەن شەخسەن جاناب ئا-
لىلىرىڭىزنىڭ مەخدۇلىغا 1982-يىلىنىڭ بېشىدا كېلىۋاتقان جىس دە
رادىئوسى پۈتۈن ۋەتەنداشلىرىمىزنى رازى قىلىپ دىلىنى يورۇتتى. تۈركىيە
سەنئەتچىلىرى بىلەن شەرقىي تۈركىستان سەنئەتچىلىرىنىڭ بىرلىكتە كېلىش-
لىرىمۇ قېرىنداشلىق مۇناسىۋەتلەردىن بىر قەدەر ياخشىلاندى. ئەمما
مۇز تاغنى چىۋاق بىلەن ئېرىتىش مۇمكىن بولمىغىنىدەك، خىتاي ۋەھشى
تاجاۋۇزىنىڭ قات-قات زۇلمى بىلەن ياۋۇز قىياپىتى بولغىنى ئۇنىڭ ساق
دېلوماتىيەلىك يوللار بىلەن ئۆزگەرتىشكە ئاساس بولماس ئىكەن. ئەكسى
ھالدا بۇ ئۇنىڭكى بۇ يول قويۇش خىتاي زۇلمى بىلەن ئۇنىڭ قورقۇنۇچ ۋە
ئۇسۇلىقلىرىغا تېخىمۇ كەڭ يول ئېچىپ بېرىۋاتىدۇ. مەن بۇنىڭغا نۇرلۇق
قويۇپ خىتاينىڭ مازىرىقە ھەقىقىي ئېچىۋېتىش سىياسىتىدا ئۇيغۇر
ئىسلام ئەللىرى بىلەن تۈركىيەگە قاراتقان ھېيلە نەيرەڭلىرىنىڭ خىيانەت-
لىرىنى كۆرسىتىمەن شۇنىڭ ئۆزى كۇپايە قىلىدۇ.

مەلۇمكى، خىتاي ھېيلىگەرلىرى ئىسلام ئەللىرىنى ئۆزىگە تارتىش ئۈچۈن
1980-يىلىدىن بېرى شەرقىي تۈركىستانغا ئىسلام ئىنىستىتۇتى ئېچىشقا كىرىشكە
يول قويغان بولۇپ، بۇ يىلىنى باشلاپ ئۈرۈمچىدە ئالىي ئالىيلىق ئىسلام
ئىنىستىتۇتى ئېچىشقا رازى بولغان ئىدى. مانا بۇ ئىنىستىتۇت ئېچىلماي
تۇرۇپ ئۇنىڭغا قارشى ماخسىي كۆرۈش قىلىنغان دەھشەتلىك ئىش قىلىش كو-
مىتېتى دىگەن بىر دەۋرلەرگە نىشانى تۇرۇپ، ئېچىلغۇسى ئىسلام ئىنىستو-

تىلىغ پۈتۈن مەمۇرىي ئادەملىرىنى، ھەتتا ئۆزلىرىنىڭ قارا خىزمەتچىلىرىگىچە شۇ
دەرھال ئېلىپ، بويسۇنمىغان كىشىلەرنى تەيىنلەپ قويدى. ئىنىستوت ئۈچۈن
ياسىلىۋاتقان بىنانىڭ پۈتۈن سىنلىرىنى سۈزۈپ تاشلايدىغان ماگىستىروفلار
بىلەن چەمبەر — چەمبەر قورشالىنىپ تۇرۇپ، تالىپلارنىڭ بىر قىسمىنى ھۆكۈمەت-
دەرگاھىسىدىكىلەرنى تەيىنلەشنى ھازىر پىلانلاپ تاشلىدى. ئەنە شۇ چاغدا دادىشۇ-
سىنى تاشلاپ ئۆتۈپ تەشۋىق قىلىنىۋاتقان كىشىلەرنى قارا تىزىملىككە ئېلىش ئىشى
بولسا تەشۋىقات سۆزلىگۈچىلىرى داۋام قىلىپ كەلمەكتە. ھازىر بۇ
تىزىملىككە كىرگۈزۈلگەن «پانىسلامىستلارنىڭ» ناملىرى خەتەرلىك ئاستىدا تۇرماقتا.
خىتاينىڭ تۈركىيە جۇمھۇرىيىتى بىلەن بولغان بىر يېقىن كېلىشىملىرىدىن ئۆتكەن
ۋاقىت ئىچىدە تۈركىيە ئالىملىرىنىڭ ياردىمى بىلەن شەرقىي تۈركىستاندىن بۇ
تۈركولوگىيە كونفېرېنسىيەسىنى ئېچىپ، تۈركولوگىيە جەمئىيىتىنى قۇرۇشماقچى
بولۇشقان ئىدى. بۇ پىلان ئۆتكەن يىل ئەمەلگە ئاشىدىغان چاغدا بىرىنچى
تۈرى بىرىنى توختىتىپ، ئىچكى قۇرۇلغان تۈركولوگىيە جەمئىيىتىنى «
ئەنە شۇ دېگەن پانتۈركىستلىق تەشكىلات» دەپ مەخپىي ئىسپاتلاپ، بۇ يولدا
ماڭغان ئۇيغۇر، قازاق ئالىملىرىنى ئىچكى ئازادە ئىستىپا ئېلىپ قويدى.
ھازىر بۇ ئىدىيە بىلەن بىرىنچىلىك ئۆزى شۇغۇللانماقتا. مەن ئېشىتىمەنكى،
شەرقىي تۈركىستاندا يېقىندا بىر تۈركچە ئۆلۈغنىڭ ئەمەلگە ئېشىشىغا خىتاي
ھەرگىز ھۆكۈمەت يول قويمايدۇ. ئەگەر ھالا ۋاقىتتا كەلگەندە يۈزىنى بىردىن
نىقاب ئىچىگە ئېلىپ، يۇقىرىقى ئىككى دېلو داتىرىسى قارا تىزىملىككە ئېلىنىپ
كەلگەن مەنگۈلىغان «پانىسلامىزم» بىلەن «پانتۈركىستلار»نى ئۆلتۈرۈپ جا-
زالايدۇ. ئۇ چاغدا بۇنىڭغا ئەرزىمەي، تۈركلەرمۇ ئادىلشالماي قالىدۇ.
پۈتۈن دەرت ھەسرەتنى يەنە شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ ئۆزى تارتىدۇ.

جالالەتلىك پادىشاھ ھەزرەتلىرى.

مەن ھۆزۈرىڭلارغا يېزىلغان بۇ ئىلتىماسنامەمنى ۋەتىنىمدىكى
خىتاي زۇلمىنىڭ بەقەدەت مىڭدىن بىرىنى مەلۇم قىلىپ ئۇلىراق ئۆزىنىڭ سەۋەب-
لىرىنى يازدىم. ئېنىقكى ئۈچۈن خىتاي زۇلمى ھەققىدە ھۆججەتلەرنى گېزىت ئىسمىدە
نەشر قىلىنغان ھۆججەتلەرنىڭ ھەم بەزىلىرىنى بۇ خېتىمگە ئىلاۋە قىلدىم.
مەن ئەمدى بۇ ئىلتىماسىمنى ھۆللەتمىنىڭ ھۆرمىتى كۆرسىتىپ ئىستىقبالىغا باغلىق
تۇرۇشلىقى ئۈچۈن ئۈمۈت بىلەن تاماملىغاچىمەن.

بىرىنچى : زامانىمىزدىكى مىللەتلەرنىڭ بىرلەشمە قارارلىرى - بىرلەشكەن
مىللەتلەر تەشكىلاتى قىسقىچە ۋە شۇنىڭغا مۇۋاپىق ھەر بىر دۆلەتلەرنىڭ ئىچىدە
بولغان نەسلى يوقىلىپ كېتىشكە ئۇچرىغان ھەر ئىرقنىڭ نەسلىنى ساقلاپ قالىدىغان
يۈزلىگەن تەشكىلاتلار قۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ مۇناسىپ چارىلەر كۆرۈۋاتقانلىقى
جاناب ئالىيلىرىغا ياخشى مەلۇم . لېكىن يۈزلەرچە تەخسىسلەر قىلىمىزكى ،
شەرقىي تۈركىستاندىكى يىگىرمە مىلليوندىن ئوشۇق مۇسۇلمان ئىنسانلارنى
سىرىق يوھا خىتاي ۋەھشىلىرىنى ساقلاپ قالىدىغان بىرەر تەشكىلات تېخى
دۇنيانىڭ ھېچ بىر يېرىدە قۇرۇلغىنى يوق . ئەگەر بۇ بىگۇناھ بىچارە
مۇسۇلمانلار ۋەھشى خىتاي يەھۇدىسىنى قۇتۇلدۇرالمىسا ئۇلارنىڭ
ئاھى - زارى ئاسمانلارغىچە بېرىپ يەتمەسمۇ ، ئالەمنىڭ ئۇزۇنلىقىدىن خۇددى مۇسۇلمان
دىنى شىلىپ قەلبىدە مەڭگۈ قەرز بولۇپ قالىدۇ . مەن مانا مۇشۇ بىچارە
خەلقنى ياۋۇز خىتاي يەھۇدىسىدىن قۇتۇلدۇرۇپ ئېلىپ ، ئۆز ۋەتىنىدە خۇر-
لىككە بولۇپ نىغان بىردىنبىر تەشكىلات - ئىنىڭ ئۈلۈك مۇھەممەدكە دەۋەت
ۋەتىنىدە - ھازىرقى ماۋجۇدىن دەرد ئۇسى قىسقا قۇرۇلۇشقا ھەزرەت
ئالىيلىرىنىڭ ئەڭ يېقىندىن ياردەم قىلىشىنى چىن قەلبىمدىن ئىلتىماس قىلىمەن .
ئىككىنچى : مەن ياپ - ياش جىبدە دادىمىز ئارقىلىق مەلۇم سانلار-
دىكى ئەنئەنىلەرنىڭ ۋە باشقىلارنىڭ ئۆز دىنىنى جەنۇبى ئۇلۇغ ئىسلام
دىنى قوبۇل قىلغانلىقىنى ، بۇ ئاخىرقى ئۆزى كىچىك بولسىمۇ مۇقەد-
دەس ئىسلام دىنىمىزگە كەلتۈرۈلگەن خىرىستىيان بولۇپ ئابىدە لەكىلىگىنى
ئاخىر خۇرسەن بولۇپ كېتىۋاتىمەن . ئەمما شۇنىڭدىن ئۆچۈپ كەتكى ،
بىر نەچچە ئەنئەنىلىك مۇسۇلمان بولغانلىقى ھەققىدە شۇنچە ئەنئەنە
قىلىنۋاتقان ئەدەپ ئەسىرلەرنىڭ ئوچۇق خىتاي يەھۇدىسى يوقىتىلىپ
كېتىۋاتقان يىگىرمە مىلليوندىن ئوشۇق شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمان-
لىرىنىڭ تەغدىرى ھەققىدە سۆز بولمايدۇ ؟ ئەگەر بۇ مۇسۇلمانلار ھەققىدە
ھېچ سۆز بولمىسا قانچىمۇ بىر ئادالەتلىك ئىش بولماس ئىدى ؟!
مەن بۇ نۇتقىمنى بولايمۇ بىز ئوچۇق قۇرۇلغان جىبدە دادىمىزنىڭ
شۈكۈرلىكچە بىز ئۇچۇن سۆز بولماي قاتناشقانلىقىنى قاتتىق ئەيىبلىسەن .
مەن شۇنى دېگەن بولار ئىدىمكى ، شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمانلىرىنىڭ
بۈگۈنكى قايغۇلۇق تەغدىرى ھەققىدە ياللۇز كۆرەپ تەشۋىقاتىمى

ئەمەس، پۈتۈن دۇنيا مۇسۇلمانلىرىنىڭ مەنپەئەتلىرىنى چىقىش قىلغانكە تۈز-
دىسىغان ۋاقىت كەلدى.

ئۈچىنچى: مەن يەنە پات-پات چەتئەل رادىئوسى ئارقىلىق مۇ-
سۇلمانلارنىڭ ئۆز بالىلىرىغا ئىسىم قويۇشتا ھەققىي مۇسۇلمانچە ئىسىملەر
قويۇلۇشىنىڭ ساۋابلىرى ھەققىدىكى نەسىھەتلەرنى ھەم ئاڭلايمەن.
شەرقىي تۈركىستان مۇسۇلمانلىرى بۇ بىر تۇرمۇش دىنىي ۋە ئىجتىمائىي
ئەخلاق تەقاششۇنچىلىك كەڭ كۆڭۈل بۆلگەنلىكى، ئەگەر ئۇيغۇرلارنىڭ سانى
يىگىرمە مىليون بولۇپ ئۇلارنىڭ يېرىمى ئەر بولسا ئۇلارنىڭ يېرىمىنىڭ ئىسىم-
لىرى ئۇلۇغ پەيغەمبىرىمىز ئىسمى «مۇھەممەد» دەپ ئاتىلىشى مىليون-
لىغان ئاتىلىرىمىز بىلەن قىزلىرىمىزنىڭ ئىسىملىرى ھەم ئوخشاش پەيغەم-
بىرىمىز قىزلىرىنىڭ ئىسىملىرى ئۇممۇ كۈلسۈم، فاتىمە دېگەندەك تەۋەررۇك
ئىسىملەر بىلەن ئاتىلىدۇ. شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ بۇ تەۋەررۇك
ئىسىملەرنى بۇ قەدەر مۇجىق قويۇشىدىكى مەقسىتى شۇكى، مۇشۇ تە-
ۋەررۇك ئىسىملەر ئارقىلىق بالىلىرىغا، ئۇنىڭ ئائىلىلىرىگە ۋە پۈتۈن
مىللەتكە بەخت-سائادەت تىلەشتىن ئىبارەت، خالاس!

ئانداق بولسا بۇ مىللەت نېمە ئۈچۈن بەخت-سائادەتكە ئىگە بولال-
مىدى؟ مەن 1997-يىلى 24 يېشىمدا خىتاي ھەبسىگە چۈشكەندە،
توختى مۇللا ئىسىملىك بىر دوستۇم ئاكۇچى بىلەن بىر ئۆيدە يېتىپ قالدىم. ئۇ
تولا ئوچۇق كۆڭۈل ۋە تەنىيە رۇۋەرلىشى ئىدى. بىر كۈنى ئۇنىڭغا ھەزىل
قىلىپ: «مۇللام، بولمىسا كىملىشتۈرۈپ تۈزۈپ بىر دوستۇم ئۇچۇق گۈلنۇ-
پانىڭ كۆزىنى مۇنەۋۋەر قىلىپ ئىسلەپ، بۇ دوزاختىن قاچالەيمۇ؟» -
دېدىم، ئۇ جەزمى بىلەن: «بۇ قاراڭغۇ بولغان دۇنيادا ئۇقەيىمۇ؟
ئەقەسسۇ. ئەگەر بۇلارغا دۇنيادا ئۇنىسە ئۇنى ئىزاغ شۆكۈشكەتلىك
بىرىسىغا بەن قىلىۋەتمەسمەن» - دەپ ئۇ كۈلدى. شۇڭا ئاخان
دېگەندەك مېنىڭ مىللىتىم ئۇستىدىكى بىردىن-بىر زۇلۇم پەقەت خىتاي
ئايتى بولۇپ ئۇلار مىللەتنى قۇتۇلدۇرماي تۇرۇپ شەرقىي
تۈركىستاندا ھېچ قاچان بەخت-سائادەت يادىتقىلى بولمايدۇ. ھا-
زىر مېنىڭ ۋە ئىشىمنى نەچچە-نەچچە يۈز مىڭلىغان مۇھەممەتلەر بىلەن
يۇسۇپلەر يا قوللار زىندانلاردا ئۇۋات خىتاي ھەبسلىرىدە قاۋاپ

چەكمەكتە. نەچچە-نەچچە ئون مىڭلىغان ئۇمۇگۈلسىم. فاتىمەلەر-
ئىلىك پاك ئىپپەت نومۇسلىرى ۋەھشى خىتاي چېرىكلىرى تاپىنى
ئاستىدا ئاياغ ئاستى قىلىنماقتا. ئۇلۇغ پادىشاھ ھەزرەتلىرى!
مەن بۇ ئىلتىماسنامەمنىڭ ئاخىرىدا مۇبارەك ئالىيلىرىغە شۇنى مۇراجىئەت
قىلىمەنكى، ئۆزى بىر پاك ۋەتەننىڭ ئىگىسى تۇرۇپ ئۇنىڭغا راھەتگە،
ئۆزى بىر قەدىمىي مىللەت تۇرۇپ بۈگۈنكى دۇنيادىكى مىللىي بارابەرلىككە
ۋە ئاھايەت ئۆزى مۇسۇلمان تۇرۇپ ئۇلۇغ ئىسلام دىنىنىڭ ھىمايە-
سىگە ئىگە بولالماي كېلىۋاتقان مەزلۇم شەرقىي تۈركىستانلىقلارنى ۋەھشى
خىتاي پەنجىسىدىن قۇتقۇزۇپ ئېلىش ئۈچۈن ئەڭ جىددىي ياردەم
قىلىشىڭىزنى ئىلتىماس ھەم ئىلتىجا قىلىمەن.

كامىل ھۆرمەت بىلەن:
يۈسۈپبەگ مۇخلىسى
(يۈسۈپ ئاچىن قەلەندەرى)

1985-يىل 7-ئاينىڭ 16-كۈنى

سوۋېت ئىتتىپاقى جۇمھۇرىيىتىنىڭ پرېزىدېنتى، ك پ س س مەركىزىي كومىتېتىنىڭ بىرىنچى سېكرېتارى مىخايىل سېرگېيېۋىچ گورباچوۋقا

سوۋېت ئىتتىپاقىدا ياشاۋاتقان شەرقىي تۈركىستانلىقلاردىن ئوچۇق خەت

قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچ!

بۈگۈن سىزگە مۇراجىئەت قىلىۋاتقان دۇنيادىكى بىرلىك سوۋېت ئىتتىپاقى جۇمھۇرىيىتىگە ئەڭ يېقىن خوشنا شەرقىي تۈركىستاندا (خىتاي شىنجاڭدا) 12 مىليوندىن ئوشۇق تۈركىي خەلقلەر ياشايدۇ. ئۇيغۇر، قازاق، قىرغىز، ئۆزبېك، تاتار ۋە باشقىلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بۇ مىللەتلەر سىزنىڭ قۇدرەتلىك دۆلىتىڭىزگە ساماۋى مىللىي سوۋېت بېرىپ كېلىۋاتقان قازاقىستان، قىرغىزىستان، ئۆزبېكىستان، تاتارىستان خەلقلىرىنىڭ قان قېرىنداشلىرى. ئومۇمىي سوۋېت خەلقىنىڭ تارىخىي دوستلىرى.

خىتاي دائىرىلىرى بىزنىڭ بۇ خەلقىمىزنى جاھان ئەھلىگە ئاز كۆرسىتىپ، ئۆزىنىڭ ئۇ يەردىكى مۇستەملىكىچىلىك تۈزۈمىنى ئۇزۇن مۇددەت ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن نوپۇسىمىزنى ئاشۇ كۈنگىچە 7 مىليون چامىسىدا كۆرسىتىپ كەلمەكتە. مۇشۇ بىر بىرنەچچە خىيانەتچى بىلەن ئاتالمىش ئاپتونومىيىمىزدا ئەۋجىگە چىققان خەلق ئارا مىللىي مۇستەقىللىق بولۇنۇشىغا بولۇپمۇ تولۇقلىنىش يارىتىپ ئېزىلىپ كەلگەن دۇنيادىكى مىللىي ئازادلىق ھەرىكىتىگە ئېنىقلىق قىلىپ كەلمەكتە.

شەرقىي تۈركىستان خەلقى ئۇلۇغ ك پ س س ئىزچىل سىياسەت كەلگەن دۇنيادىكى مىللىي ئازادلىق پرىنسىپى، ئۇلۇغ لېنىن ئاتامىز، سىز قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچ ئىزچىل داۋاملاشتۇرۇپ كېلىۋاتقان بۈگۈنكى سوۋېت ئىتتىپاقى جۇمھۇرىيىتىنىڭ خەلق ئارا مىللىي ئازادلىق پەرۋەرلىك ئوچۇق سىياسەتلىرىنى ناھايىتى ياخشى بىلىدۇ ۋە ئۇنىڭغا ئاپىرىنلىك ھۆرمەت بىلەن قارايدۇ. بىز بۈگۈن شۇنىڭغا كامىل ئىشىنىمىزكى، ھازىرقى دۇنيادىكى مىللىي مەسىلىلەرنىڭ تولۇق يا تولۇق ئەمەسلىكى، مىللەتلەرنىڭ چوڭ ياكى كىچىكلىكىگە قاراپ ئەمەس، ھەر بىر مىللەتنىڭ ھەقىقىي مىللىي ئىرادىسىنى نەزەرگە قاراپ ھەل قىلىنماقتا. بۇ دۇنيادىكى مىللىي سىياسەتتە سىز قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچنىڭ توغرى ئەدىبلىرى چوڭ رول ئوينىماقتا.

ئەمما ئەپسۇسكى، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئەڭ يېقىن خوشنىسى ۋە دوستى شەرقىي تۈركىستان خەلقى بۇ دۇنيادىكى ھەق ئادالەتلەردىن كۈنى بۈگۈنگىچە بەھرىمەن بولالماي، خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ قەبىھ مىللىي زۇلۇم تۈپەيلىدىن ئاستا ئاستا يوقىلىش گىرداۋىغا يۈزلىنىپ كەلمەكتە. بۇنىڭ بىرىنچى ئورۇندا خىتاي كەززاپلىرىنىڭ ساختا ۋە يالغان ۋەدىلىرى بىلەن بۈگۈنكى يېڭى مۇستەملىكىچىلىك تۈزۈمىگە سەۋەب بولسا، ئىككىنچى ئورۇندا بىزگە ئەڭ ئىشەنچلىك سوۋېتلىك دوستلىرىمىزنىڭ «تولۇق خىتايچىلىق» لەۋزىسى ئاساسىي پەقەت خىتايغا ئەھمىيەت بېرىپ، خىتاي بولمىغان مىللەتلەرنىڭ مىللىي تەغدىرىگە كۆڭۈل بۆلمەسلىكى سەۋەب بولماقتا. بۇنىڭ نەتىجىسى ۋەتىنىمىزدىكى مىللەتلەرنىڭ خىتاي مىللىتىگە قارشى غايەت نەپرەت ئىلمىگە ئۇچۇپ ئىلگىرىلەپ كەتمەكتە، سوۋېت ئىتتىپاقىغا نىسبەتەن ئاغرىنىش كۈچەيمەكتە.

بولمىسا بىز ۋەتىنىمىزدە كېيىنكى 50 يىل ئىچىدە خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى كۆتۈرۈلگەن مىللىي ئازادلىق كۈرەشلىرىنى ساناپ ئالساق، ئۇنىڭ سانى 60 تىن ئاشىدۇ. بىزنىڭ خەلقىمىز بۇ كۈرەشلەرنىڭ ھەممىسىدە ئېگىلمەس غەلىبىلەرگە ئىگە بولۇپ، ئىككى قېتىم مىللىي مۇستەقىل دۆلەت قۇرغان ئىدۇق. ئەمما ئۇ ئىككىلا دۆلىتىمىزدىن يەنە ئەنە شۇ «تولۇق خىتايچىلىق» سىياسەتلەر تۈپەيلى مەجبۇرىي ئايرىلىپ كەلدۇق. مەسىلەن، خىيانەتكار ستالىننىڭ 1930 - 1940 - يىللىرى بىزنىڭ ئىككى ئىنقىلابىمىزغا قاراتقان ئوتتۇرا مىللىك خاتا سىياسىتى بىزنىڭ يوقىلىشى

دېگەنلىرىمىزنى تولۇق ئەستىقلايدۇ.

سوۋېت ئىتتىپاقى خەلقى سىز قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچ رەھبەرلىكىدە ستالىنىزمنىڭ خاتالىرىنى تولۇق تۈگىتىپ تۈزىنىڭ يېڭىچە دېموكراتىك تۈزۈمىنى بەرپا قىلدى. مۇشۇ قاتاردا ئاپتىقىمۇ كۆپلىگەن سوتسىيالىستىك ئەللەردىمۇ ستالىنىزم باسىمىنى تۈگىتىپ ئۆز يولىغا كىردى. ئەپسۇسكى، ستالىن ئېلىپ كەلگەن خاتا سىياسەتنىڭ پەقەت شەرقىي تۈركىستان خەلقىگە ئاشۇ كۈنگىچە تۈزىتىلمەي كەلمەكتە.

بۇنىڭ مىسالى بىز شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ خىتاي ھۆكۈمرانلىرىغا قارشى ئۆتكەنلەردىكى كۈرەشلىرىگە ئاپقىنلىرىنى خەلقنى كۆرسىتىپ ئۈستەلىك ئويدا قىلىدۇ، ئۇنىڭ بىرىنچىسى، بىزنىڭ بۇ يېقىنقى قەھرىمان خەلقىمىز 1976 - يىلى مارتتا خىتاي زۇلمىغا قارشى قوزغىلىپ قىرغىزىستان چېگرىسىغا يېقىن تۇشقان دەرياسى ياقىسىدا چوڭ غەلىبىگە ئېرىشكەن بولغانىدى، موسكۋادا ك پ س س نىڭ 25 - سېيېزدى ئۆتۈۋاتاتتى. مۇشۇ سېيېزدىن ۋە سىزنىڭ تولۇق دۆلەتلىرىدىن خەلق ئارا ياردەم ئېلىش ئارزۇسىدا قىرغىزىستان چېگرىسىغا توپلانغان بىر 10 مىڭدىن ئوشۇق مىللىي ئىنقىلابچىلار ئۆزىنىڭ ھەقىقىي چوڭ خوشنىسىنى ئۈمىد كۈتۈپ خاتالاشمىغان ئىدى. بىراق بۇلارنىڭ ئۆز ئىلتىماسى يولىدا پايمال قىلىنغان ئىچىدىكى ئەھۋالنى موسكۋاغا ئوتتا يېتىشتۈرۈپ؛ «بىز ئىشنى بىرلىكتە قىلىشقا ئىسلەيمىز...» - دېسە، موسكۋا ئۇلارغا پاناھ بەرگەن جاۋابى؛ «ياق، بۇ ئىشنى بىز بىلمەيمىز، تونۇمايمىز...» - دېيىلىپ، بۈگۈن بىر ئىنقىلابنى قوشۇنلارنىڭ خىتاي قىرغىنلىرى مۇھاجىرلار قىرىلىپ تۆكۈپ كېتىشكە يول قويۇلدى. مۇشۇ مۇناسىۋەتلىك يىل تۇتۇشتۇرۇپ شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ 1978، 1979، 1980 ۋە 1990 - يىللىرى قايسى جايەنە شىققەرياردا كۆتۈرگەن ياڭ مىللىي ئىنقىلابلىرىنىڭ ھەم ۋەھشىي خىتاي ئارمىيىسى قولىدا ئەينى - كەينىدىن بەربات بولۇشىغا يول قويدى. بىز بۈگۈن شۇ بىر نەرسىنى ئوچۇق ئېيتىپ ئۆتۈشكە مەجبۇرمىز كى، شەرقىي تۈركىستان خەلقىنىڭ خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىگە قارشى ئۇنداق كەينى - كەينىدىن قوزغىلىشى بىرىنچى ئورۇندا خەلقىمىزنىڭ ياڭ مىللىي، دىنىي ۋە ۋىجدان ئەركى ئۈچۈن بولسا، ئىككىنچىسى - سوۋېتلىك شەرقىي تۈركىستانغا قاراتقان سوۋېت ئەتىۋارلىقىنى بولۇپ، مەسىلەن، 1968 - يىلدىن 1980 - يىلغىچە داۋام قىلغان «ۋەتەن قۇتقۇزۇش» رادىئوسى شەرقىي تۈركىستان ياشلىرىنى قوزغىلاڭغا ئاتەشلىك رول ئوينىسىمۇ، ئەمما ئۇلار ئىزىغا قىلغان ۋەدىسىگە ۋاپا قىلماسلىقى تۈپەيلى نەچچە ئون مىڭلىغان ياشلىرىمىزنىڭ خىتاي قولىغا چۈشۈپ يوقىلىپ كېتىشىگە يول قويغان ئىدى.

ئىككىنچىدىن، شۇ كۈنلەردە دۇنيانىڭ ئونلىغان خارىجى ئەللىرىدە بىر مىليوندىن ئوشۇق شەرقىي تۈركىستانلىقلار ياشاۋاتىدۇ. ئەلۋەتتە، بىزنىڭ بۇ ۋەتەنداشلىرىمىز دۇنياۋى مۇھاجىرلىق تارىخىدا زور رول ئوينىغان خەلق ئارا ۋەتەنپەرۋەرلىك تەشۋىقاتلىرىنى ئاشكارا ياشىماقدا. جۈملىدىن بىز شەرقىي تۈركىستانلىق مۇھاجىرلار سوۋېت ئىتتىپاقى، تۈركىيە بىلەن ئەرەبىستاندا، گېرمانىيەدە كۆپ ئىزدىنىشلەردە بولۇپ، مۇناسىپ مىللىي فوندلار قۇردى. خەلق ئارا سەۋىيەدە ۋەتىنىمىزنىڭ دۆلەت ئىگىلىكى مەسىلىسىنى قىلىپ، ئۇلارنىڭ خەلق ئارا سىمپوزىيۇم

بۇ پائالىيەتلەر ئىچىدە 1979-يىلىدىن بېرى ئالمۇتىدا چىقىۋاتقان «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» گېزىتى ناھايىتى چوڭ رول ئوينىدى. ھازىر تۈركىيەنىڭ ئىستانبۇل شەھىرىدە ئەينى مۇشۇ نامدا ئۇيغۇر، تۈرك، ئەرەپ، ئىنگلىز تىللىرىدا چوڭ بىر ژۇرنال چىقىۋاتىدۇ.

مانا، بۇ خەلقئارا ئۇيغۇر ۋەتەنپەرۋەرلىكىنى يۈرگۈزۈشتە بۇ ۋەتەنپەرۋەرلەرنىڭ ئۆزلىرى ياشاۋاتقان دۆلەتلەرگە، ھەمسايە باشقا ئەللەرگە، ب م ت گە مۇراجىئەت ئەتمەي بولماسلىقى مۇمكىن ئەمەس. جۈملىدىن، بىزنىڭ ۋەتەنپەرۋەرلىرىمىز سىز قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچقا، ئامېرىكا پرېزىدېنتى جورج بۇش جانابلىرىغا، تۈركىيە ھۆكۈمىتى بىلەن سەئۇدى ئەرەبىستانغا ۋە موڭغۇلىيە خەلق جۇمھۇرىيىتىگە ئالاھىدە خەت يېزىپ، ب م ت نىڭ ئىسلام لىگىسى بىلەن ئىنسان ھوقوقى كومىتېتلىرىغا مۇراجىئەت ئەتكەن بولدى. بۇنىڭ نەتىجىسىدە 1981-يىلى دۇنيا ۋە مۇسۇلمان دۆلەتلىرى يىغىنى شەرقىي تۈركىستان ھەققىدە مەخسۇس قارار ئالدى. ئامېرىكا ۋە ياۋروپا پارلامېنتلىرىنىڭ چوڭ ماددىي ۋە مەنىۋى ياردىمى نەتىجىسىدە بۇ يىل 11-فېۋرال كۈنى گوللاندىيەدە تېخى ئازات بولمىغان مىللەتلەرنىڭ خەلقئارا بىرلەشكەن تەشكىلاتى قۇرۇلۇپ، ئۇنىڭ مۇئاۋىنلىقىغا شەرقىي تۈركىستانلىق ئۇيغۇر پەرزەندى سايلاندى. بۇ يىل ٢٢-ئاپرېلدا ئامېرىكا كونگرېسى بېيجىڭغا مەخسۇس ۋەكىل ئەۋەتىپ بېيجىڭنىڭ ئىنسان ھوقوقىنى توختىماي دەپسەندە قىلىۋاتقانلىقىنى توختىتىشنى تەلەپ قىلدى.

مانا، دۇنيا بويىچە شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ مىللىي تىپىدە بۇنچىلىك چوڭ ئىنسانپەرۋەرلىك قوللاش ۋە ياردەملەر بولۇۋاتقان بىر ۋاقىتتا سوۋېت ئىتتىپاقىدىكى بىزنىڭ ئىشىمىزگە بىز ئىشەنگەن ۋە ئۈمىت قىلغان دەرىجىدە ياردەم بولمايۋاتىدۇ. ئەكسىچە «ختاي-سوۋېت مۇناسىۋەتلىرى» پەردىسى ئاستىدا، مۇشۇ مۇناسىۋەتلەر ئۈچۈن 1980-يىللىرى ئوتتۇرىغا قويۇلغان «ختاي-سوۋېت مۇناسىۋەتلىرى ئۈچۈن ئەرەبىكە زىيان يەتكۈزمەسلىك» — دېگەن ئوخشاش سىياسىي يۆنىلىشكە خىلاپ ھالدا بىزنىڭ مىللىي مەنپەئەتىمىزگە جىددىي زىيانلار يەتكۈزۈلۈۋاتىدۇ. بۇنىڭ ئاقىۋىتى ھازىر ۋەتىنىمىزدە بولۇۋاتقان ئېغىر پاجىئەلەر ھەققىدە بۇ خېتىمىز بىلەن ھۆزۈرلىرىڭىزغا مەخسۇس ماتېرىيال يوللىدۇق.

قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچ.

بىز سىزنىڭ بۈيۈك نامىڭىز ئارقىلىق سوۋېت دۆلىتىدە يۈزلىنىۋاتقان بۇ ئوچۇق خېتىمىزنى ۋە تەشنىمىزنىڭ ئىچى-تىشىدىكى مىليون شەرقىي تۈركىستانلىقلارنىڭ سىزگە نىسبەتەن ناھايىتى چوڭ ئۈمىت ئىچىدە يېزىۋاتىمىز. بىز بۇ يەردە شۇنى ئالاھىدە تەكىتلەيمىزكى، بىزنىڭ ختايغا قارشى ئۇرۇشىمىز ئۇنىڭ كوممۇنىزمى بىلەن شوۋىنىزمىغا قارشى كۈرەش ئەمەس، بىز ختاينىڭ ھازىرقى دۇنيادىكى ئەڭ قاباھەتلىك كونا مۇستەملىكىچىلىك تۈزۈمىگە قارشى كۈرەش قىلىۋاتىمىز. بىزنىڭ بۇ ئاجايىپ ئالىي كۈرەشىمىزنى سوۋېت ئىتتىپاقى ھۆكۈمىتىنىڭ ۋە باشقا ھەققانىي دۆلەتلەرنىڭ قوللاپ قوللىماسلىقىنى قەتئىي نەزەر، بىز چوقۇم خۇشىمىز ئۇلۇق سوۋېت دۆلىتىنىڭ ب م ت نىڭ ئەڭ چوڭ بىر ئەزاسى سۈپىتىدە ئىنسان ھوقوقىنىڭ بۈيۈك ھامىيلىقى سۈپىتىدە [illegible] بۇ دۆلەت سۈپىتىدە ۋە بولۇپمۇ ئۇلۇق دۆلەتلىكى 50 مىليون تۈركىي قېرىنداشلىرىمىزغا ھۆرمەت ئاساسىدا بىزگە ئاخىرقى قېتىم ھەققىي بۇ قوللاش ئىشىنىڭ بولۇشىنى سىز قىممەتلىك مىخايىل سېرگېيېۋىچتىن سورايمىز. ئۇلۇق ئۇيغۇر دىيارى شەرقىي تۈركىستان ختاي-سوۋېت مۇناسىۋەتلىرىنىڭ قۇربانى قىلىنمىسۇن!

ھۆرمەت بىلەن:

ئىمزا

نومىر	ئىسىم فامىلىيەسى	كەسپى	ئىمزا
١.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٢.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٣.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٤.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٥.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٦.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٧.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٨.	[illegible]	[illegible]	[illegible]
٩.	[illegible]	[illegible]	[illegible]

1.

1. [illegible]
2. [illegible]
3. [illegible]
4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
7. [illegible]
8. [illegible]
9. [illegible]
10. [illegible]
11. [illegible]
12. [illegible]
13. [illegible]
14. [illegible]
15. Хамраев Алимхан
16. Арзиев Руслан
17. Новосрова Ирина
18. Забилов С.
19. [illegible]
20. Мамедова [illegible]
21. [illegible]
22. Нурахунов [illegible]
23. Махмудов Мамед
24. Юсупов Илхом
25. [illegible] [illegible]
26. Мамедова Т.И. – Мам

5

[illegible] .27

[illegible] .28

.29

Бахаль

.30

[illegible] .31

[illegible] .32

[illegible] .33

[illegible] .34

[illegible] .35

[illegible] .36

.37

[illegible] .

تاشکول . .38

.39

Тамузаева

.40

[illegible] .41

[illegible] .42

.43

[illegible]

Нурузбаиева .44

[illegible] .45

.46

Зограм . .47

Тохтихан . .48

[illegible] . .49

Ризванам . .50

Розихан . .51

Хамарбу . .52

.53

Тотамхадам .54
Розилам .55
Резихон .56
Бухси .57
Зерхон .58
Гулчиз .59
Майли .60
Женчисхон .61
Фаридам .62
Авизхон .63
Хуршидо .64
[illegible] .65
[illegible] .66
[illegible] .67
[illegible] .68
[illegible] .69
[illegible] .70
[illegible] .71
Журватов .72
[illegible] .73
[illegible] .74
[illegible] .75
[illegible] .76
[illegible] .77
.78

تورغان . 79

Алимжан . 80

Азат . 81

Пархатова . 82

. 83

Санийэм . 84

Рузийэм . 85

Иминов [illegible] . 86

Афзонов . 87

يۈسۈپجان . 88

. 89

Пэхризинова Г. [illegible] . 90

Мусаева Л. [illegible] . 91

Мирзанов [illegible] . 92

Баубаков [illegible] . 93

[illegible] . 94

[illegible] . 95

[illegible] . 96

. 97

[illegible] . 98

Ш. [illegible] . 99

Касимов. [illegible] . 100

[illegible] . 101

102

[illegible] . 103

مىللەتلەرنىڭ خەلقئارا ھوقۇقى
ئۈچۈن كۈرەشەيلى !

خىتاي زومىگەرلىرىگە قارشى خەلقئارا
سەھنىدە جەڭ قىلايلى !

ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىنىڭ خەلقئارا سەھنىدە قولغا كەلگەن قانۇنىي ھوقۇقىنى يەنىمۇ كېڭەيتىپ
خىتاي مۇستەملىكىچىلىرىنىڭ بارلىق جىنايەتلىرىنى خەلقئارا سەھنىدە ئۈزلۈكسىز فاش قىلايلى ؟

مەخسۇس سان

شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى　　فېۋرال　　1991

شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى پۈتۈن كۈچىمىز بىلەن خەلق ئاراپەللىگە كۆتۈرۈپ، ئۇنىڭ خەلق ئارا ئاخىرقى غەلىبىسىنى قولغا كەلتۈرەيلى!

بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ئەسىرلەردىن بېرى قولغا كەلتۈرەلمەي كەلگەن بىردىن - بىر چىن مىللىي تەشنالىقىمىز شۇكى، ئۇزاق دەۋردىن بېرى ۋەتىنىمىز شەرقىي تۈركىستاننى ئەل قانارىمىز بىلەن بىر دۆلەت ئىكەنلىكىنى ئايلاندۇرۇپ، مۇشۇ ئۇلۇغ ئارزۇ يولىدا ئۇمۇمىي قان ھەم تەر تۆكۈپ كەلگەن خەلقىمىزنىڭ ھەقىقىي بەختىسائادەت قويىنىدا ئۆتۈش ئۈچۈن ئۇمۇمىي ئادالەت نۇرى يېتىشكەن، مەسىلە رەقىبلىرىمىز ئىدىيەسىدىن بىر تۈركۈن بىر ئۇلۇق ئادىمىي ئەنسانلىق بىزنىڭ دۆلىتىمىزدا تېجىمىز كەلگۈسىدە ئالماقتا، ئۇنىڭ يېتىشمەيدىغان ئىشلىرى كۆرۈلمەيدۇ؛ بىلىشى كېرەكلىكى، چۈنكى بىز ئۆتكەن ئۈچ ئۇچۇر ئىستىقلال ئۈچۈن ئەۋلاد بويىچە سىلىنغان ئېتىقادىلىق تەبىئىي ئېتىراپ قىلىنىپ - كېلىنىپ ئەمەس بىلەن خىلمۇ - خىل تىرىشقۇچىلار، بىز دۆلىتىمىزنىڭ ئەڭ ئالىي ئىستىقلال ئۈچۈن ئىدارە ئارقىلىق ئىستىقلال قىلىپ. قان تۆكۈپ، ئاھالىنى جۇڭگو ئىستىقلال بىلەن غەلىبىلەرگە ئىگە بولغان بولسىمۇ لەمما ئۇلار ئۇنى ساقلاپ، مۇداپىئە يەنە ئۆز ئىشىنى ئەسلىتىش ئۈچۈن كۆتۈرەلمىدى. بۇ سىناقنىڭ تۈپ سەۋەبلىرىدىن بىرى شۇكى بولدىكى، ئۇ ھەر ئىككىلا ئىنقىلاب شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى خەلق ئارا مەسىلە دەرىجىسىگە كۆتۈرۈلمىگەنلىكتە ھوشيارلىق ۋە ئەمەلىي ئاڭلىق قىلالمىدى. بۇ ھوشيارلىق بىلەن پىداكارلىقنى ئىبادەت ئىككى شەرت ئۆتكۈنچى بىزنى ئىسنا- ۋاتىدۇ. بىز بۇلارنى ئۈچۈن ئىستىقلال ئۈچۈن ئەۋلاد بويىچە قانلىق ئەرەپ بىلەن كۆتۈرۈپ، قوشۇلۇپ خەلقىمىز شەرقىي تۈركىستاننى ھەقىقىي مۇستەقىل بىر شەرقىي تۈركىستان قىلىشىمىز ئۈچۈن ئىككىمىز، ھېچ بىر تىككىلمەي ئەتراپ- ئىدە ۋە ئاھالىنىڭ بۆلەك ھوشيارلىق ھەم پىداكارلىق بىلەن نۇرغۇن ئىنچىكە شەرتلەرنى ئامالغا ئاشۇرۇشىمىز لازىم.

بىرىنچى شەرت — ھەر بىر شەرقىي تۈركىستانلىقنىڭ بېشىدا زامانىمىزنىڭ ئەڭ يۈكسەك ئىنسانىي ھەقلىرى — مۇستەقىللىق خاسىيىتى تىكلىنىشى شەرت. بۇنداق بىر ئۇلۇغ غايىنى تىكلەش ئۈچۈن بىزدە ئاھالىمىز ئۇلۇغ بىلىش ۋە شۇھرەت تىلەك داۋاملىرى بار. بۇ بىلىش ئۇلۇغ ۋە پەخىرلىك ئارزۇيىمىز بولۇپ، شۇ ھەرىكىتىمىز مۇشۇ ئاززۇيىمىز- دا ۋەتىنىمىزدە مۇقەررەر پاشاپ دۇنياغا داڭ چىقارغان ئىسسىقوت، ئوغۇزخاقان، قاراخانىلار، سەئىدىيە، بەدەۋلەت ۋە ئاھالىسىنىڭ تۈنۈگۈنى ئۆزئالىمىزدا ئۆتكەن ئىستىقلال بىلەن شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ مۇستەقىللىق شۆھرىتىلىرى ۋە. ئەگەر بىز بۈگۈنكى شەرقىي تۈركىستانلىقلار مۇشۇ بۆلەك مۇستەقىللىق شۆھرىتىلىرىمىز بىلەن ئۇلۇغ ھەم ھەقلىق يوسۇندا پەخىرلەنسەك، قانائەت-رىمىزدە مۇستەقىل مىللەتلەر قاتارىدا ئوخشاش ھېچ قاچان ھېچ ئەل ئاجىز ۋە زىللەتتا ئالدانمايمىز ۋە ھەرگىز مۇ بوزەك بولمايمىز. چۈنكى ئىنسانلار تارىخى پاشالىقنىڭ مۇشۇ ئىككى سالاھىيىتىگە ئىگە بولغان مىللەت ھېچ قاچان ئۆزىنى ئۆزى ئازات قىلالمايدۇ.

دەل مۇشۇ نۇقتىدا بىز بىزگە شۇ كۆڭگۈچە خىتاي مۇستەملىكچىلىرى دوق قىلىپ كەلگەن: ئاردىشقا بۇنداق بولۇپ ئۇنى شۆھرەتلىرى سىلەرنىڭ قارىشى ھەل تېچىلىكتە يا ئىدى، بەربىنە لەپكىلىككە يا ئىدى ۋە- دىكەن ئۇچىغا چىققان ئۇھمە تىللىرىنى پۇقىتىم ئۇز زۇل - كېسەل رەت قىلىپ، ئۇنىڭ ئۇزىنىڭ بىزگە قارىتا قىلىپ كەلگەن ھەم بوزەك تاجە ۋە ھەم خەنزۇ بەچچە مىللەتچىلىكلىرىنى ئۇزنىڭ چىركىنلىكىنى ئۆزگەرتىش زۆرۈر. بىز بۇ نۇقتىدا پۇقىتىم شۇ بىر نۇقتىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشىمىز كېرەككى، ھەر قانداق بىر مىللەتنىڭ ئازاتلىق كۆرىشى ئۇ مىللەتچىلىك بىلەن بەربىنەلمە لىچىلىكنىڭ ئورتۇرىسىدا ئالتۇن بولماي، بىر مىللەتنىڭ ئەزگۈچى مىللەتكە قارشى ئۆز مىللىي ھوقۇقى ئۈچۈن بولغان مىللىي مۇستەقىللىق كۆرىشىدۇر. بۇ مەيداننى ئەسلا بەربىنە لەپكىلىك بىلەن ئارىلاشتۇرۇشقا بولمايدۇ. ئەمما خىتاي دېگەن بەربىنە لەپكىلىككە ئىسلاھ ئۇ خىتاينى مەڭگۈ ئەمەلگە ئاشمايدۇ. چۈنكى خىتاي خەنزۇلارنىڭ مىللەتچىلىكى مەڭگۈ ئۆزگەرمەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن بىز شەرقىي تۈركىستانلىقلار ھازىرقى مىللىي كۈرەشلىرىمىز- دە بۇنى پىرىنسىپ قىلىپ تۇتۇپ كەلگەن خىتاي بەدبىيەلەرنىڭ ھەممىسىنى بېشىمىزدىن چىقىرىپ تاشلاپ، پەقەت مىللىي مۇستەقىللىق خاسىيىتى بىلەن مۇستەقىل كۆرەشنى قىلىشىمىز لازىم.

ئىككىنچى شەرت — بىزنىڭ مىللىي مۇستەقىللىقىمىز پۇلىدىكى ئەڭ ياۋۇز ئوسال ئوخشاش خىتاينىڭ ھازىرقى سىياسىي تۈزۈلۈشىدىكى ئاپتونومىيە ۋە ئىكەنلىك خۇددى پالەك ئادەم پەرەستىگە چاپلىشىۋالغان دۇنيانى كېسىپ ئېلىپ تاشلىۋېتىلگەنلىك، يېشىنىمىزدىن ئۇنى قىرىپ ئېلىپ خىتاينىڭ ئۆزىنىڭ ئىچىدە قانىسىغا جورلىنىپ بىشىمىز لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن بىز بۇ ياسالما ئۆز ئۆز ھەكۈمەت قارشى ئەركىن مۇستەقىل تۈزۈمىنى ئۆزگەرتىشىمىز كېرەك. چۈنكى بىرىنچىدىن، بۇ ياسالما ئۆز ئۆزىمىز قانىمىزنىڭ مۇستەقىل ئوسمانىي ئەزگۈچى- رى. ئىككىنچىدىن، بۇ ئۆز ئۆزىمىز 1950- يىللىرى بېشىمىزغا تېڭىلغانلىقى ئۆزىمىز بوسۇتلىق قىلىپ، ئۆزىمىز ئۇنداق ئېچىلىپ كۆرۈلگەنلىكىمىزنى ئەمەس 40 يىل ئۆتكەندە ئىسپاتلاپ ئايرىپ بولىدۇ. شۇ نىقاب بۇ ياسالما ئۆز ئۆزىنى بۈگۈنكى دۇنيانىڭ ھېچ بىر مىللىي مۇختار رايونلىرىغا سېلىشتۇرۇپ ئاخىرى بولماس- لىشىمىز كېرەك. چۈنكى بۇ ئاپتونومىيە ئۆزىنىڭ ھەممە ئەرەبىيەت مىللىي ئاپتونومىيەلەرگە ئوخشاش بىلەن بۇ ئەن خەلقنىڭ ئاراسىدىن ئاشۇ بولۇشقا ئىدى. دېمەك، بۇ رەسمىي ئۆز ئۆزىمىزگە قارىتا بىزنىڭ كۆرەش بولمايدۇ. بىز بولسا بىر رەسمىي ئۆز ئۆزىمىز 40 يىلدىن بېرى بويسۇنۇشنى قىسىپ ئۆلتۈرگەن بىچارە ئۇلار ئۈچۈن پەقەت ئۆزىمىزگە كۆز يېشى تۆكۈپ، رەسمىي ئۆز ئۆزىمىزنى قوغدىغان

تۈزۈم بويىچە يۈز تۇتقان [illegible] شەرقىي تۈركىستاندا مۇقەررەر بىر مىللىي ئىستىقلال-
لىيەتنى [illegible] ئورنىتىش [illegible] ۋاجىب.
ئوتتۇرىچە ئاساسلىق شەرت - ئۆلتۈرۈش ۋە تىنچسىز شەرقىي تۈركىستاندىكى ھازىرقى خەلقئارا-
دىكى مىللىي ئازادلىق [illegible] شۇ تۈپەيلى شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى
خەلقئارا [illegible] مەسىلىسى [illegible] خەلقئارا [illegible]
بۇ مەسىلە [illegible] ئوتتۇرىغا [illegible] ئۆتكەن [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى 1950 - يىللىرى تۈركىيەدە ئىستىقامەت
قىلغان ئىككى بۈيۈك ئۇيغۇر رەھبەرلىرى مەرھۇم مۇھەممەد ئىمىن بۇغرا بىلەن ئەيسا يۈسۈپ ئالىپ
تېكىن جانابلىرى تەرىپىدىن خەلقئارا سەھنىگە ئېلىپ چىقىلىپ، ئۇلارنىڭ شەخسىي تەرىزىسى بىر-
لەشكەن مىللەتلەر تەشكىلاتىغا [illegible] ئىدى. [illegible] ئالىيجانابلىرى [illegible] بىرقا-
تار تۈركىيە رەھبەرلىرى بىلەن [illegible] ئەرەبىستان، ھىندونېزىيە [illegible] مالىك
بىلەن پروفېسسور [illegible] ئىككىلىسى [illegible]
[illegible] قانائەتلەنمىگەن ئىدى.

شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى 1964 - يىلى باھادا [illegible] سوۋېت [illegible]
[illegible] خرۇشچېۋ [illegible]
[illegible] خەلقئارا مەسىلىگە ئايلانغان ئىدى. [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ [illegible]
[illegible] خرۇشچېۋ [illegible]
[illegible] 1969 - يىلى
[illegible] سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە [illegible] خەلقئارا [illegible]
[illegible] 1970 -
يىللىرى [illegible] شەرق مەسىلىلىرى بويىچە
[illegible] شەرقىي تۈركىستان [illegible] شەرقىي تۈركىستاننىڭ تارىخ، مەدەنىيەت، سىياسەت
ۋە ئىقتىساد [illegible]
[illegible] خەلقئارا [illegible]
[illegible] خەلقئارا [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى بىلەن [illegible]
[illegible] ئۇيغۇر [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان بىلەن [illegible]
[illegible] خەلقئارا [illegible] شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسىگە [illegible]
[illegible] 1980 - يىلى خەلقئارا 37 مۇسۇلمان دۆلەتلىرى [illegible]
[illegible] قارار [illegible] ئىدى. [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان [illegible]
[illegible] ئۇيغۇرلار [illegible] 52 [illegible]
تۈركىيە بىلەن پاكىستان [illegible]
[illegible] «شەرقىي تۈركىستان» ۋە «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» [illegible]
[illegible]

شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى 1989 - يىلدىن بېرى خەلقئارا [illegible] مىللىي [illegible]
[illegible] «شەرقىي تۈركىستان ئاۋازى» [illegible]
[illegible] مەسىلەن، [illegible]
[illegible] شەرقىي تۈركىستان [illegible] مىللىي [illegible]
سوۋېت ئىتتىپاقى بىلەن [illegible] موڭغۇلىستان، پاكىستان، ھىندىستان-
[illegible] ھىندىستان [illegible]
[illegible]
[illegible] ئۇيغۇر [illegible]
پروفېسسور [illegible] ئۇيغۇر [illegible]
[illegible] تۈركىيە بىلەن [illegible] شەرقىي تۈركىستان [illegible]
[illegible]

1990 - يىلى بۇ خەلقئارا پائالىيەتلەرنىڭ يەنە بىر چوڭ نەتىجىسى قولغا كەلدى. شەر-
قىي تۈركىستان ئىنقىلابىي مىللىي ئىنقىلاب [illegible] رەئىسى يۈسۈپبەگ مۇخلىسى گېرمانىيەدە
ئۆتكەن خەلقئارا 8 - كونگرېسىدا شەرقىي تۈركىستان ۋەكىلى سۈپىتىدە قاتنىشىپ
ئۆلتۈرۈش ۋە تىنچسىزلىق [illegible] سۆز سۆزلىدى. مۇخلىسى مۇ-
[illegible] شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى
[illegible] خەلقئارا پائالىيەتلەر [illegible] كەلتۈرۈشتى.

بىرلەشكەن مىللەتلەر تەشكىلاتىنىڭ تېخى بۇ تەشكىلاتقا ئەزا بولالمىغان مەزلۇم مىللەتلەرنىڭ تەقدىرى ئۈستىدە ئىشلەيدىغان خەلقئارالىق تەشكىلات قۇرۇلدى.

بۇ تەشكىلاتقا شەرقىي تۈركىستاننىڭ ئۇيغۇر پەرزەنتى ئەركىن ئالپتېكىن مۇئاۋىن رەئىس بولۇپ سايلاندى.

ھەممىگە مەلۇم، جاھان تەشكىلاتى ب د ت نىڭ قۇرۇلغىنىغا 45 يىل بولسىمۇ، ئەمما ئۇنىڭغا پەقەت مۇستەقىل ئەللەرلا ئەزا بولۇشقا ھەقلىق، بۇ ۋاقىتقىچە 170 مۇستەقىل دۆلەت ئەزا بولۇپ، قالغان 300 دىن ئوشۇق مەزلۇم مىللەتلەر ئۇنىڭ خەلقئارا ھوقۇقلىرىدىن مەھرۇم بولۇپ كەلگەن ئىدى. بۇ يوچۇقتىن پايدىلانغان بەزى ئىنسانپەرۋەر دۆلەتلەر ئۇزۇندىن كىچىك ئەللەرنى مۇستەملىكە قىلىپ، ئېزىپ، خورلاپ كەلگەن ئىدى. بۇ چوڭ ھەق-ناھەق مەسىلە ئۈستىدە دۇنيانىڭ كۆپلىگەن ئىنسانپەرۋەر ئەربابلىرى باش قاتۇرۇپ، بەزى ئىنسانپەرۋەر دۆلەتلەر بەزى مەھكۇم ئەللەرگە مەدەتلىك قىلىپ كەلدى. جاھان تەشكىلاتى ب د ت ئەمدىلىكتە بۇ مەسىلىنى ئويلاپ، كېيىل ھەل قىلىش ئۈچۈن بۇ يىل 1/2 - فېۋرال كۈنى گوللاندىيە دەرەئۇزە بىلەن مۇۋەپپەقىيەتلىك بولغان خەلقئارا مەزلۇم مىللەتلەرنىڭ يېڭى تەشكىلاتىنى تەسىس قىلىپ، ئۇنىڭغا بىز ئۈچۈن خەلقئارا ئاجايىپ چوڭ ئابروي ئۇيغۇر پەرزەنتى ئەيسا يۈسۈپ ئالىپتېكىننىڭ ئوغلى ئەركىن ئالىپتېكىننى مۇئاۋىن قىلىپ سايلىدى. بىز قەھرىمان ئاتىلىق ۋە ئەنئەنىۋى سەپىدە تۇرىشى ئەركىن ئەپەندىنى بۇ بۈيۈك خەلقئارا ۋەزىپىسى بىلەن چىن قەلبىمىزدىن تەبرىكلەپ، ئۇنىڭ چوڭ ئىشلىرىغا چوڭ مۇۋەپپەقىيەت تىلەيمىز، بۇ مۇئاۋىنلىقى بىلەن گېزىتىمىزنىڭ بۇ ھەپتە ساننى خەلقئارا پائالىيەتلىرىگە بېغىشلىدۇق.

يۈسۈپبەگ مۇخلىسى ئەيسا ئەپەندىم بىلەن 1981، ئىستانبۇل

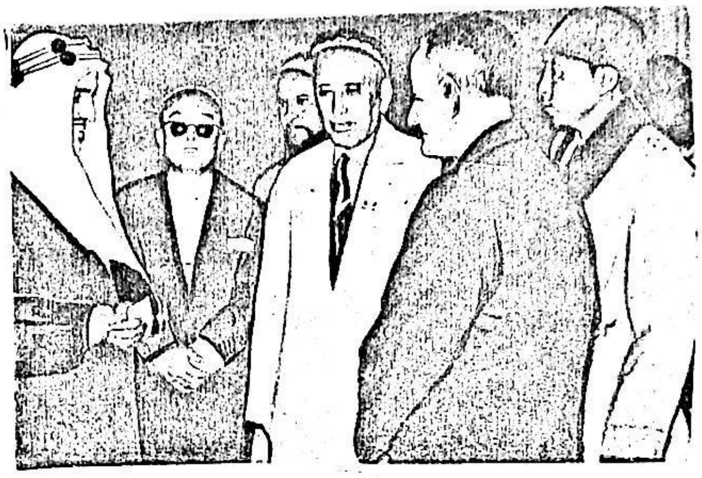

ئەيسا يۈسۈپ ئالىپتېكىن (ئوتتۇردا) سابىق سەئۇد ئەرەب قىرالى مەرھۇم پەيسال ھۇزۇرىدا، 1960.

يۈسۈپبەگ مۇخلىسى گېرمانىيەلىك دوستلىرى ئوبلخارد ۋە گېرخارد بىلەن. بون، 1990.

يۈسۈپبەگ مۇخلىسى ئەركىن ئالىپتېكىن بىلەن سۆھبەتتە

1990، ميۇنخېن

ئەركىن ئالىپتېكىن، ئۇيغۇر، تارىخچى ئالىم، سىياسەتچى ئەرباب.
ئەنگىلىس، نېمىس تىللىرىنى مۇكەممەل بىلىدۇ. «ئا ش ئا»، «ت ئا»، «م»
تەشكىلاتىنىڭ رەھبەرلىرىدىن بىرى. شەرقىي تۈركىستان ئازادلىقىنىڭ يېقىن دوستى
ۋە ھىمايىچىسى.